

Mokslu Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 14 (723)

LIETUVOS MOKSLO TARYBOJE

Užsienio šalių studentai turės galimybę atlikti tyrimus Lietuvoje

Lietuvos
mokslo
taryba

Solveiga Ramanauskienė

Lietuvos mokslo taryba (LMT), skatindama studentus įsitraukti į aktyvią mokslinę veiklą, tobulinti jų mokslinę kvalifikaciją ir padėti siekti mokslininko karjeros, dar šį pavasarį paskelbė paraiškų konkursą „Studentų tyrimai vasaros metu“ ir kvietė Lietuvos bei užsienio studentus kreiptis į LMT ir gauti finansavimą vasaros praktikai. Pasibaigus paraiškų pateikimo terminui ir įvertinimui, LMT skelbia finansavimo rezultatus. Kvietimui buvo pateiktos 462 paraiškios, iš kurių šiemet bus finansuojami 198 projektai. Net 18 užsienio šalių universitetuose besimokančių studentų praktika vyks Lietuvos mokslo ir studijų institucijose.

Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas
prof. Gintaras Valinčius

Tarp jų bus 7 studentai iš Ukrainos, po 2 iš Švedijos, Prancūzijos, Nyderlandų, Latvijos ir po 1 iš Lenkijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Bulgarijos. Iš 198 laimėjusiųjų net 94 studentai praktiką atliks kitoje institucijoje, negu jų studijų vieta. Praktikos metu studentai galės dirbti universitetuose bei moksliniuose institutuose ir vykdyti realius mokslinius projektus.

„Vienas svarbiausių LMT tikslų – kurti naują patrauklią mokslininkams tyrimams aplinką Lietuvoje ne tik mūsų šalies jauniesiems mokslininkams. Todėl didelis dėmesys buvo teikiamas ir tarptautinei studentų bendruomenei, stengiantis pritraukti jaunosios talentus iš užsienio šalių bei sudaryti jiems palankias sąlygas realizuoti savo mokslines idėjas būtent čia, Lietuvoje“, – sakė LMT pirmininkas dr. Gintaras Valinčius.

Studentų dalyvavimas moksliniuose tyrimuose vasaros atostogų metu suteikia jiems galimybę ne tik prisiliesti prie mokslinių tyrimų vykdymo, įgyti naujų žinių, gilinti analitinius ir mokslinius gebėjimus, kurie pravers ir mokslinių baigiamųjų darbų rašyme, bet ir susipažinti su įvairių sričių mokslininkų bendruomene, pajusti mokslinės karjeros specifiką bei įgyti socialinių įgūdžių.

Siemet LMT suteikta praktikos finansavimo galimybė pasinaudojo 20 aukštųjų mokyklų. Iš viso jaunųjų tyrėjų programai šiais metais buvo numatyta skirti 750 tūkst. eurų. Projekto vykdymo laikotarpis – liepa ir rugpjūtis. *Pranešimo autorė yra Lietuvos mokslo tarybos Komunikacijos ir veiklos organizavimo skyriaus visuomenės informavimo specialistė.* ■

siems mokslininkams. Todėl didelis dėmesys buvo teikiamas ir tarptautinei studentų bendruomenei, stengiantis pritraukti jaunosios talentus iš užsienio šalių bei sudaryti jiems palankias sąlygas realizuoti savo mokslines idėjas būtent čia, Lietuvoje“, – sakė LMT pirmininkas dr. Gintaras Valinčius.

Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos profesorius Teodoras Tamošiūnas mokslinei ir pedagoginei veiklai atidavė beveik penkis dešimtmečius (žr. 9 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Lietuvos mokslininkai – tarptautinėse programose

● 1 p.

Rusijos karo nusikaltimų žala pasaulio gamtinei aplinkai ir ekonomikai

● 2, 4 p.

Mokslo metų pabaiga: kas bandė pavogti abiturientų šventę?

● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai

● 3–4 p.

Nauji tyrimai: kada jie bus įgyvendinti?

● 5 p.

Prof. Dobilas Kirvelis tęsia pasakojimą apie transhumanizmą

● 6 p.

Absolventų istorijos: lietuviški lazeriai užkariauja rinką

● 6–7 p.

Atsiėmė diplomą. Kas toliau?

● 8, 10 p.

Mokslo renginiai, parodos

● 9–11 p.

Tęsiame pasakojimą apie prof. Stasio Vėlyvio mokslinį palikimą

● 11–12 p.

Mykolo Romerio universitetas dalyvauja, kuriant Europos universitetą

Mykolo Romerio universitetas (MRU) įstojo į Europos reformų universitetų aljansą (ERUA), kurio naują ambicingą ketverių metų iniciatyvą 12,8 mln. eurų dotacija parėmė Europos Komisija. Aljanso narių tikslas – sukurti integruotą ir novatorišką, į ateitį orientuotą Europos universitetą, kuris padės jaunajai kartai ugdyti svarbius piliečio įgūdžius, pasitinkant šiandienos ir ateities iššūkius. Toks stiprus akademinis tinklas, kuriame naujosios technologijos ir inovacijos yra integruotos į socialinius ir humanitarinius mokslus bei menus, sieks svarią prisidėti prie laisvos, teisingos ir demokratinės Europos kūrimo. Aljanso nariai įsipareigoja plėtoti ir studentus orientuotą novatorišką tarptautines studijas, įgalinančias pačius studentus prisidėti prie turinio plėtotės ir didinti studentų mobilumą. Studentai, dėstytojai, mokslininkai ir išorės partneriai turės daugiau galimybių susitelkti į tarpdisciplinines komandas, kurios bus pajėgios spręsti svarbiausias problemas, su kuriomis šiandien susiduria Europa.

„Narystė aljanso grindžiama ilgalaikė regioninio Europos universiteto kūrimo strategija, kurios centre – tvarumas, pažangiausias studijos ir mokslas, bendrosios Europos vertybės. Reformatoriška aljanso

MRU rektorė prof. dr. Inga Žalėnienė.
MRU nuotr.

narių partnerystė reikšmingai praturtins universiteto tarpdiscipliniškumo, tarptautiškumo ir tvarumo patirtis, suteiks didesnę spektrą studijų ir mokslinės veiklos pasirinkimo galimybių, leis patirti skirtingas švietimo sistemos kultūras ir aplinkas, užtikrins didesnę universiteto tarptautinį konkurencingumą“, – teigė MRU rektorė prof. dr.

Inga Žalėnienė. Anot rektorės, MRU indėlis į aljansą – pažangi socialinių inovacijų laboratorijų veiklos praktika, kuria remiantis bus telkiami regioniniai mokslo klasteriai mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklai plėtoti.

ERUA jungia 8 Europos universitetų akademines bendruomenes (studentus, mokslininkus, specialistus). Šio aljanso partnerius vienija glaudus tarpdisciplininis bendradarbiavimas, leidžiantis integruoti socialinius ir humanitarinius mokslus ir menus, tiksluosius bei gamtos mokslus. Narystė aljanso yra reikšminga dar ir tuo, kad kartu su pagrindiniais 8 Europos universitetais jo veikloje dalyvaus ir bendrų tikslų sieks 36 asocijuoti aljanso partneriai ne tik visoje Europoje, bet ir už jos ribų. Tai ne tik praplečia veiklos geografiją, bet ir didina Europos aukštojo mokslo konkurencingumą ir galimybes efektyviau prisidėti prie pasaulinių problemų sprendimo.

ERUA veikloje dalyvauja šie Europos universitetai: Paryžiaus 8-asis universitetas, Egėjo jūros universitetas (Graikija), Bulgarijos universitetas – NBU, SWPS Socialinių ir humanitarinių mokslų universitetas (Lenkija), Gran Kanarijos universitetas – ULPGC (Ispanija), Mačeraso universitetas (Italija), Europos universitetas Viadrina (Vokietija) ir jau minėtas Mykolo Romerio universitetas. ■

MOKSLININKAI APTARIA KARO PADARINIUS

Karo sukelta žala aplinkai

MRU profesoriaus interviu Kataro televizijai

Mykolo Romerio universiteto (MRU) Aplinkos valdymo laboratorijos vadovas prof. Paulo Pereira interviu Kataro televizijos naujienų kanalui „Al Jazeera“ kalbėjo apie Rusijos sukulto karo Ukrainoje žalą aplinkai. Jis teigė, kad užsitęsusi Rusijos agresija Ukrainoje paveiks ne tik karo veiksmų aplinką, bet ir maisto pristatymą pasaulyje. „Ukraina yra pasaulio duonos krepšys. Karas kelia problemų maisto saugumui“, – sakė prof. P. Pereira dokumentinių filmų serijos „People and Power“ žurnalistui Nikui Lazaredesui. „Karas paveiks agrarinį sektorių, dirvožemį ir vandenį“, – pridūrė jis, paminėdamas, kad žmonės gali mirti dėl vandens trūkumo arba dėl kitų karo sukeltos žalos padarinių aplinkai.

Prof. P. Pereira kartu su tarptautine tyrėjų komanda, dirbančia MRU Aplinkos valdymo laboratorijoje, tyrinėja karo Ukrainoje poveikį dirvožemiui, orui ir visai gamtinei aplinkai. Pasak profesoriaus, vienas iš ilgalaikių karo padarinių – žemėje įstrigusios minos žemės ūkio paskirties plotuose Ukrainoje. „Minų pašalinimas užtrunka dešimtmečius. Tai yra didžiulė problema“, – pridūrė jis.

Interviu bus parodytas šį rudenį „Al Jazeera“ televizijos laidoje, transliuojamoje anglų kalba, kaip dokumentinės serijos, tyrinėjantios karo Ukrainoje poveikį aplinkai, t. y. programos „People and Power“, dalis. Parengta pagal MRU pranešimą.

Profesorius Paulo Pereira duoda interviu Kataro televizijai

Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos susprogdinimas: ekologiniai ir teisiniai aspektai

Lietuvos mokslininkų sąjunga teikia pastovią paramą Ukrainos mokslininkams

Dr. Zoryna Boiarska, prof. dr. Jadvyga Regina Kerienė

Šių metų birželio 23 d. Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) būstinėje įvyko apskritojo stalo posėdis „Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos sprogdinimo, kurį įvykdė agresorė Rusija, ekologiniai ir teisiniai aspektai“. Renginį organizavo LMS institutas kartu su LMS ukrainiečių grupe. Posėdis vyko mišriu formatu – tiek LMS būstinėje, tiek prisijungus nuotoliniu būdu. Būti ekspertais ir pranešėjais pakviesti plačiai žinomi Ukrainos mokslininkai, turintys šioje srityje didelę mokslinę ir praktinę patirtį:

Natalija Matviienko, profesorė biologijos mokslų habilituota daktarė, Ukrainos nacionalinės agrarinių mokslų akademijos Žuvininkystės instituto Ichtiopatologijos laboratorijos vadovė. Ji šiuo metu pagal programą „MSCA4Ukraine“ stažuojasi Lietuvoje, Gamtos tyrimų centro Ekotoksikologijos laboratorijoje;

Oleksiy Davydov, geografijos mokslų daktaras, Chersono valstybinio universiteto Geografijos ir ekologijos katedros vedėjas, šiuo metu dirbantis Lietuvoje Gamtos tyrimų centro mokslo darbuotoju;

Kateryna Latysh, teisės mokslų daktarė, advokatė, Ukrainos Jaroslavo Išmintingojo nacionalinio teisės universiteto docentė. Ji pagal programą „MSCA4Ukraine“ stažuojasi Vilniaus universitete ir pagal programą „Kurk Lietuvai“ (2022–2023) dirba Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijoje bei Teisingumo ministerijoje.

Renginio dalyvius sutiko LMS instituto

direktorius, Vilniaus universiteto Fizinių ir technologijos mokslų centro vyriausiasis mokslo darbuotojas dr. **Vygintas Gontis**. Jis pabrėžė, kad Rusijos agresija Ukrainoje kelia didelį susirūpinimą ne tik Ukrainos ir Lietuvos mokslo bendruomenei, bet ir viso pasaulio žmonėms, nes tokie karo nusikaltimai sukelia pavojingų pasekmių ne tik Rytų Europos regionui, bet ir visam tarptautiniam saugumui. V. Gontis išreiškė pasirengimą remti Ukrainos ir Lietuvos mokslinius tyrimus, kuriais siekiama tirti Rusijos agresijos pasekmes, ir parengti priemones jų poveikiui įvertinti. Jis paragino mokslininkus ir kitus specialistus bendradarbiauti, kad būtų veiksmingai sprendžiami šie itin sudėtingi klausimai.

Docentė biologijos mokslų daktarė, Vilniaus universiteto mokslo darbuotoja, LMS Ukrainos grupės pirmininkė **Zoryna Boiarska**, moderavusi diskusiją, įžanginiame pasisakyme ne tik atkreipė dėmesį į Rusijos agresijos Ukrainoje žiaurumą ir cinizmą, bet ir pabrėžė, kaip svarbu atsižvelgti į diskusijoje aptariamą incidento ekologinius ir teisinius aspektus. Ji išreiškė Lietuvos ir Ukrainos mokslininkų bei kitų specialistų pasirengimą aktyviai dirbti kartu, rengiant pasiūlymus, kaip užkirsti kelią panašioms atvejams ateityje, pabrėžė mokslinio bendradarbiavimo ir keitimosi patirtimi svarbą, siekiant užtikrinti aplinkos saugą ir teisinių taisyklių laikymąsi.

Apskritasis stalas subūrė įvairių sričių mokslininkus ir specialistus, norinčius apsvaistyti ekologinius ir teisinius aspektus, susijusius su Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos susprogdinimu, sukėlusiu didžiulę žalą aplinkai ir žmonių gyvybei. **N. Matviienko** pristatė ekspertinį šios situacijos vertinimą, atsižvelgdama į šiuolaikinius Ukrainos ekologijos ekspertų duomenis. Ji pažymėjo, kad Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos sugriovimas sukėlė didžiausią poveikį natūralioms ekosistemoms, lyginant su kitais karo nusikaltimais, įvykdytais nuo 2022 metų vasario. Ji palygino šios katastrofos pasekmes aplinkai su Černobylio atominės elektrinės sprogdimo padarytais

Dr. Oleksiy Davydov

Prof. habil. dr. Natalija Matviienko

Dr. Kateryna Latysh

nuostoliais biologinei įvairovei ir visos ekosistemos būklei.

Šio nusikaltimo pasekmės turi įtakos visam Juodosios jūros regionui ir aplink Juodąją jūrą esančioms šalims. Ji atkreipė dėmesį į įvairius katastrofos padarinius, įskaitant didelį jūros vandens gėlinimą, fitoplanktono ir kitų organizmų sunaikinimą, jūros vandens užteršimą ir žuvininkystės išteklių praradimą. Ji pažymėjo, kad vien žuvų išteklių atkūrimui reikės mažiausiai 7–10 metų. Užtvankos griūtis lėmė svarbių reprodukcinių kompleksų, atsakingų už erškėtų rūšių išsaugojimą, praradimą.

N. Matviienko pabrėžė, kad ryškus ekologinės situacijos pablogėjimas gali sukelti žuvų užkrėtimą parazitais dėl padidėjusios vandens temperatūros ir vandens telkinių taršos. Žuvis ir kiti vandens organizmai, patekę į Juodąją jūrą, bus paveikti sūraus jūros arba užteršto gėlo vandens. Ji atkreipė dėmesį ir į kitas galimas šios katastrofos sukeltos potvynio pasekmes:

- Ekologinės pasekmės: dėl potvynių gali būti sunaikintos ištisos ekosistemos ir sumažėti biologinė įvairovė; buveinių praradimas ir žuvų bei kitų vandens organizmų žūtis gali turėti rimtų pasekmių upių ekosistemoms ir jūrų biocenozėi.

- Ekonominiai nuostoliai: potvynis sukėlė didelių ekonominių nuostolių, ypač žuvininkystei ir akvakultūrai. Dėl žuvų išteklių ir infrastruktūros, susijusios su žvejy-

bos pramone, sunaikinimo gali būti patirta milžiniškų nuostolių ir prarasta daug darbo vietų.

- Grėsmė žmonių sveikatai: dėl suprstėjusios geriamojo vandens kokybės gali kilti problemų aprūpinant gyventojus vandeniu. Gali sutrikti vaistų ir medicinos prietaisų tiekimas, o tai gali neigiamai paveikti gyventojų medicininių aptarnavimą.

- Maisto sauga: žuvų žūtis ir potencialus žmonių apsinuodijimo botulizmu pavojus gali sukelti maisto saugos problemų. Potvynio paveiktų žuvų rinkimas, virimas, konservavimas ir valgymas gali būti pavojingas žmonių sveikatai dėl botulino toksinų. Be to, kyla pavojus, kad tarp gyventojų gali

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Jonas Jasaitis

Mokslo metų pabaiga

Kas bandė pavogti šventę?

Dvyliktojai baigė bendrojo ugdymo gimnazijos kursą. Po egzaminų jų visada laukdavo nepakartojama brandos atestatų įteikimo ceremonija. Bet šiemet Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (ŠMSM) klerkai sumąstė,

kad atestatai bus elektroniniai. Atseit jie sutaupys popieriaus ir taip prisidės prie „žaliojo kurso“. Ir jiems visai nesvarbu, kad taip jie pavogė išleistuvių šventę, apie kurią buvo svajota ne vienerius metus. Bet kas tas abiturientas? Tik statistinis vienetas. Tegū „pavarto“ savo atestatą kompiuterio ekrane. O kas ta valstybė? Laikina stotelė, prieš išvykstant už jūrų marių? Dirbtinis „intelektas“ kitokio sprendimo jiems nepasiūlė.

Mokyklos ieškojo išeities, kaip išmanė: vienos atspausdinto „protokolinius“ (pagal mokyklos direktoriaus įsakymą) vidurinio mokslo baigimo pažymėjimus ir sudėjo juos į tradicinius, švenčių progomis teikiamus aplankus, o kitose patys abiturientai apsisprendė, kad šventės nebus, jei valstybė (klerkų asmenyje) jais nesididžiuoja ir net tradicinio valdiško pasveikinimo nepaskelbė. Kažkas už juos nusprendė, kad iškilmingo saulės sutiktuvų ryto taip pat nebus. Kompiuteriai, kaip ir karvės, jausminės atminties neturi ir išpūdziais iš prabėgusių dienų nesidalija.

Bet žmonės vis dėlto dar skiriasi nuo kompiuterių ir gyvulių: jie turi ir atmintį, ir jausmus. Vilniaus Žvėryno gimnazijos kolektyvas liepos 13 d. savo abiturientams surengė išpūdingą išleistuvių šventę. Šventės vieta buvo parinkta labai simboliška – Vilniaus pranciškonų bažnyčia. Kažkada sovietinio režimo sunykti palikta šventovė dabar labai kruopščiai restauruojama. Visą šventę nepakartojama nuotaika nuspalvino iš išpūdingo grožio vargonų sklidusi klasikinė muzika. Suskambėjo ir Lietuvos Respublikos himnas. Abiturientai gavo gimnazijos parengtus pažymėjimus, o aktyviai dalyvavusiems mokyklos gyvenime, sportinėje ar visuomeninėje veikloje, olimpiadų ar kitų renginių dalyviams pareikštos padėkos. Atminimui liko vaizdo įrašai ir nuotraukos, įamžinusios neeilinį apsikabinimą su klasės auklėtoja ir mokyklos direktore. Vėliau šventė pratęsta išleistuvių vakarėlyje.

Susitikimas su bendraklasiais mokykloje... po 65 metų

O štai ką liudija Lietuvos mokyklų ilgametė praktika. Gerokai seniau baigusieji mokyklas, prisimindami savo išleistuves ir mokyklinių metų išpūdzius, kasmet ryžtasi susitikti su klasės draugais: vieni – po penkerių, kiti – po dešimties, o dar kiti – ir po kelių dešimtmečių. Šiaulių Juliaus Janonio 107-osios laidos abiturientai, gavę atstatus 1958-aisiais, šiemet susitiko vėl. Juo labiau kad ir sukaktis neeilinė – nuo mokyklos baigimo prabėgo 65 metai. Ir nors mūsų būrelis – labai praretėjęs, nors net susitikę gatvėje gal ne visada vienas kitą iškart atpažįstame, o mūsų klasės auklėtojas, mylimas lituanistas Mykolas Stulgys seniai išsilo Ginkūnų kapinėse, bet tie, kurie dar esame čia, susirinkome prie savo istorinės gimnazijos, tada vadintos „vidurine mokykla“. Įdomiausia tai, kad, rengdami tokius susitikimus, mes nesame nei vieninteliai, nei patys ištvermingiausi. Na ir kas, kad kai kam, norint atvykti į buvusių bendraklasių susitikimą, jau ir palydovo reikia. Šioje mokykloje yra ir tokia jانونiečių abiturientų klasė, kuri susitiko net po 70 metų nuo atestatų įteikimo.

Šiaulių regiono savaitraščio „Etaplius“ pirmajame puslapyje – mes, 1958-ųjų abiturientai. Nors ir labai pasikeitę, tuometinių dviejų klasių auklėtiniai stovime ant šios istorinės mokyklos laiptų. Šalia pateiktose prieš daugybę metų darytose išleistuvių vinječių nuotraukose gerai atpažįstami tie patys veido bruožai, tik anų dienų žvilgsnis nuspalvintas ne tik viltimi, bet ir nerimu: kas mūsų laukia gyvenime. Iš penkių aštuntokų klasių, pradėjusių čia mokytis 1954 m., brandos atstatus tada gavo tik dvi.

O tas mūsų gyvenimas buvo labai prieštaringas. Negaudami kitos informacijos, retkarčiais gal ir patikėdavome teiginiais apie „socializmo statybą“, tačiau tikrovė priversdavo atsitokėti. Klasės auklėtojas pamokose ir literatūrų būrelio susirinkimuose atskleisdavo tada nutylimus ar net iškraipomus faktus apie Justą Paleckį, Petrą Cvirką, kolaborantų himno autorių Antaną Venclovą. Jis pasakydavo tai, ko nebuvo jokiuose to meto vadovėliuose. Prie istorinių žinių skleidimo prisidėdavo ir kitų dalykų mokytojai, nes nemaža jų dalis buvo Vytauto Didžiojo universiteto absolventai, išmokyti sakyti tiesą. Todėl, kai koks nors propagandistas, net užspringdamas įrodinėdavo, kokia

neva atsilikusi buvo ta „buržuazinė Lietuva“, labai nedaug pritariančių rasdavo. Keli vyresnių klasių mokiniai net buvo ilgiems metams nuteisti už Trispalvės iškėlimą.

Mes, jانونiečiai, tada kūrėme ir skelbėme savo pirmuosius eilėraščius ir apsakymus, siuntėme žinutes vietos laikraščiams. Vienas iš klasės draugų, svajojęs apie aktorius kelią (ir vėliau juo keliavęs), net pjesę sukūrė. Dalis mokyklos literatūrų vėliau tapo Šiaulių jaunųjų rašytojų sąjungos nariais. Skelbėme savo kūrybą, dalyvavome konkursuose. Kiti buvę klasės draugai, kurie labiau domėjosi matematika, fizika, chemija ar biologija, tapo gerais specialistais, įmonių arba jų padalinių vadovais. Du bendraklasiai pasirinko mokslininko kelią, nuoširdžiai paklausdami savo talentingų mokytojų patarimo.

Kas tvarko (ardo) švietimo sistemą?

Kai dabar stebime klerkų vykdomą tautinės švietimo sistemos griovimą, paminant ne tik Meilės Lukšienės, bet ir Jono Gudaičio-Vabalo ir Alfonso Gučo, Antano Maceinos ir Stasio Šalkausko, Jono Laužiko, Leono Jovaišos, Juozo Vaitkevičiaus, Apolonijos Paurienės ir daugelio kitų Lietuvos mokslininkų, išmintingai gynusių Lietuvos mokyklą nuo surusavimo, idėjas, kai mokyklos uždarinėjamos šimtais (nuo 1991-ųjų jau uždaryta daugiau kaip pusė Lietuvos mokyklų), kyla svarbiausias klausimas, kas buvo ir yra tie, kurie vykdė ir dabar vykdo „optimizacijos“ reformas, lyg konvejeryje keisdami vienas kitą švietimo ministro poste. Tik išskyrus žymųjį lituanistą akademiką Zigmą Zinkevičių ir dar vieną kitą, visi kiti nebuvo įgiję nei elementarios pedagogo kvalifikacijos, nei praktinės patirties. Keitėsi ir ministrai, ir ministerijos pavadinimai, tik nesikeitė tendencija – reformuoti mokyklą, nesuvokiant bendrojo ugdymo ir profesinio orientavimo paskirties. O kaip sekėsi ministru trumpam tapusiam, bet greitai „išėtam“ akademikui Z. Zinkevičiui, galima sužinoti, perskaičius jo paties išpūdzius, išdėstytus knygutėje „Kai aš buvau ministras“.

Pristatant šią knygutę skaitytojams, rašoma: „Negali sakyti, kad nuėjome visai kitu – kosmopolitizmo – keliu, bet tikrai ne tuo, apie kurį svajojome okupacijos dešimtmečiais. Labai daug praradome, pamiršome, išsižadėjome, išbarstėme tai, kas buvo sava, artima. Ypač šia prasme nuskriaudėme jaunią – dėl to jo tiek daug ir netekome. Mano aplinkos žmonės ne kartą yra apgailestavę, kad kultūrai, švietimui vadovavo „ne tie žmonės“. Labai gailla akademiko Zigmo Zinkevičiaus, kurį, vos pradėjusį eiti švietimo ir mokslo ministro pareigas, negailestingai ėmė talžyti ir savi, ir svetimi.“

Kai 1995 metais Lietuvos Respublikos Seime įvyko gana audringa diskusija apie prasidėjusią švietimo sistemos sumaištį, kalbėdamas iš Seimo tribūnos istorinėje Kovo 11-osios salėje, pasakiau, kad ne tik ministras, bet ir ministerijos padalinių vadovai privalo turėti pedagogo kvalifikaciją ir bent penkerių metų darbo mokykloje patirtį. Tuo labai įsiutinau tuometinius „švietimo vadybininkus“. Vienas iš jų net iš salės užrėkė, kad, jei bus reikalaujama penkerių metų patirties, jis per tą laikotarpį „surembės ir praras kūrybinę potenciją“. Taip tęsiasi iki šiol, nors, kaip sakoma, ir arkliai aišku, kad „mokslo ministerijos“ niekam nereikia, nes yra Mokslo taryba, kuri privalo vykdyti šias funkcijas, o ne tik skirstyti projektų lėšas, o sporto ir sveikatos apsaugos ministerijos turi būti neatsiejama nuo Sveikatos apsaugos ministerijos, iki šiol tebevykdančios „ligų ministerijos“ funkciją.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

Seiame prisiekė naujasis švietimo, mokslo ir sporto ministras Gintautas Jakštas. „Prezidentas tikisi, kad savo veikloje naujasis ministras sieks konsensu grįstų sprendimų ir vadovausis išiklausymo į švietimo, mokslo ir sporto bendruomenės principu“, – teigiama prezidentūros pranešime. Iki šiol švietimo, mokslo ir sporto viceministru dirbęs G. Jakštas numato tęsti Vyriausybės programoje numatytus išpareigojimus. „Pagrindinė mano darbo kryptis bus mažinti atotrūkį tarp dirbančiųjų mokyklose ir sprendimus priimančių švietimo ekspertų bei politikos formuotojų. Kadangi esu šiuo metu vykdomų švietimo reformų bendraautoris, rūpinsiuosi, kad visi pradėti darbai sklandžiai vyktų toliau. Laikysimės Vyriausybės patvirtintos programos, koalicijos partnerių sutarties, partijų susitarimo dėl švietimo. Norisi surasti kuo daugiau būdų įgalinti švietimo, mokslo ir sporto bendruomenę mokytis, studijuoti, dirbti, kurti, siekti rezultatų“, – sakė ministras.

„NATO valstybių susitikimo Vilniuje rezultatai – geri, nors ir ne maksimalūs“, teigia Seimo narys Arminas Lydeka. Taikos neužtikrinančios ir atkirčio Rusijai nesudodančios Jungtinės Tautos sulaukė valingo ir galingo pakaitalo, kuris perima bejėgės ir moraliskai žlugusios tarptautinės struktūros funkcijas – tai yra Didžiojo septyneto (G7) lyderių formatas, atkreipia dėmesį Seimo Europos reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas, Užsienio reikalų komiteto narys. Jis antrina Ukrainos Prezidentui Volodymyrui Zelenskui teigdamas, kad G7 nepakeičia NATO, bet užtikrina Ukrainai ir pasauliui didesnes saugumo garantijas. G7 perima vaidmenį iš kitos tarptautinės organizacijos ir tai iliustruoja Didžiojo septyneto Vilniuje priimta deklaracija. Joje numatoma remti nuo agresijos besiginančią Ukrainą, pirmenybę teikiant oro gynybai, artilerijai ir tolmojo nuotolio ginkluotei, šarvuotiems ir kitiems svarbiems pajėgumams.

„Lifosa“ tūkstančio darbuotojų likimas: glumina Vyriausybės laikysena. Susitikęs su Kėdainiuose įsikūrusios įmonės „Lifosa“ vadovais, darbuotojų atstovais ir Kėdainių rajono savivaldybės meru Valentinu Tamuliu, Seimo narys socialdemokratas Tomas Bičiūnas stebisi Vyriausybės laikysena. „Jau rudenį daugiau nei 900 „Lifosos“ darbuotojų gali netekti darbo. Šios tragedijos priežastis galima vadinti objektyviomis, tačiau argi Europos Sąjungos sankcijų poveikio Lietuvos ūkiui švelninimas nėra Lietuvos Respublikos Vyriausybės atsakomybė? Anot parlamentaro, turime keistą situaciją, kai reikia nuolat įtikinti, kad valstybės ekonominių interesų priežiūra yra akivaizdi ir tiesioginė Vyriausybės pareiga: „Šiuo atveju kalbame apie reikšmingą šalies ūkio

■ Nukelta | 4 p.

Šiaulių Juliaus Janonio vidurinės mokyklos 107-osios laidos abiturientų susitikimas. „Etaplius“ nuotr.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Vilniaus Žvėryno gimnazijos 12-osios „C“ klasės abiturientai. Olivijos Plekavičiūtės nuotr.

■ Atkelta iš 3 p.

subjektą, didelį darbuotojų skaičių. Ir įmonės vadovai, ir ekspertai dar mato neišnaudotų galimybių situacijai spręsti.“

Žmonės nesupranta, kodėl tokiose šalyse kaip Olandija, Vokietija analogiškos įmonės, bendradarbiaudamos su vyriausybėmis, kūrybiškai sprendžia savo veiklos klausimus, o mūsų Vyriausybė kratosi bet kokio dialogo. Tačiau kas, jeigu ne Užsienio reikalų ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija gali kompetentingai atsakyti į klausimą, kokių galimybių esama nesunaikinti reikšmingos įmonės, nepažeidžiant Europos Sąjungos sankcijų? – klausia T. Bičiūnas. Parlamentaras primena, kad panašios Druskininkų sanatorijos „Belarus“ problemos buvo išspręstos. ■

Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos susprogdinimas: ekologiniai ir teisiniai aspektai

Lietuvos mokslininkų sąjunga teikia pastovią paramą Ukrainos mokslininkams

Masinė žuvų žūtis Dniepre

Užtvindytas Oleshki miestas Chersono srities kairiajame krante

Tai, kas liko iš Kamianska Sich nacionalinio gamtos parko

■ Atkelta iš 2 p.

plisti infekcinės ligos, susijusios su užterštu vandens išteklių ir žuvų naudojimu: ligas sukkeliančios bakterijos, virusai ir kiti parazitai gali patekti į žmogaus kūną per virškinimo sistemą.

Ši ekologinė katastrofa turės neigiamą poveikį tiek mėgėjiškai, tiek pramoninei žvejybai, tiek ir visai turizmo bei poilsio sistemai Juodosios jūros regione. Vandens tarša ir jūrų faunos bei floros žūtis sumažins paplūdimių ir kurortinių zonų patrauklumą, o tai gali lemti turistų skaičiaus sumažėjimą ir ekonominę žalą regionui. N. Matviienko pažymėjo, kad ekosistemos ir žuvų išteklių atkūrimui reikės daug pastangų ir laiko. Ji pabrėžė, kad svarbu nedelsiant imtis priemonių užterštiems vandens ištekliams išvalyti, žvejybos pramonei ir aplinkos apsaugos priemonėms atkurti. Ekspertė paragino įvairias šalis ir aplinkos apsaugos srities specialistus bendradarbiauti, kad būtų imtasi veiksmingų priemonių, siekiant užkirsti kelią panašioms ekologinėms katastrofoms ateityje. Būtina stiprinti ekologijos tarptautinius standartus ir reglamentus, didinti visuomenės informuotumą apie gamtos išsaugojimo ir darnaus vystymosi svarbą.

O. Davydov pranešimas buvo skirtas Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos griūties chronologijai ir preliminariniams šios katastrofos pasekmėms. Hidroelektrinė, kuri yra viso Kakhovkos hidromazgo dalis, yra Dniepro upės apačioje, netoli Nova Kakhovka miesto. Ši hidromazgą sudaro pylimo

užtvanka, gravitacinė užtvanka su išleidimo šliuzų sistema, hidroelektrinė, navigacinis šliuzas ir Šiaurės Krymo kanalo žiočių dalis. 1952–1956 m. buvo suformuotas hidromazgas ir rezervuaras, dėl kurio buvo užtvindyta Dniepro žemupio slėnio viršutinė dalis ir Nizhnedneprovsky salpos, kurios turėjo svarbią aplinkosauginę ir istorinę bei kultūrinę reikšmę.

Dėl ginkluotos agresijos 2022 m. vasarį Kakhovkos hidromazgas buvo užgrobtas ir smarkiai sugadintas. Nuo 2022 m. lapkričio pradžios okupacinė valdžia pradėjo nekontroliuojamą vandens išleidimą iš rezervuaro per šliuzų sistemą. Dėl to sumažėjo vandens lygis viršutinėje rezervuaro dalyje ir susidarė neįprastai aukštas lygis apatinėje Dniepro dalyje. 2023 m. birželio 6 d. susprogdinus hidroelektrinės užtvanką, buvo užtvindyta apatinė Dniepro upės slėnio dalis. Todėl pakilo vandens lygis Dniepro-Bugo žiotyse. Užtvindyta maždaug 68 proc. Dniepro kairiojo kranto teritorijos ir 32 proc. dešiniojo kranto slėnio.

Šiame pranešime pažymėta, kad dėl Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos susprogdinimo visiškai užtvindytas Nizhnedneprovsky nacionalinis parkas ir užlieta Beloberezhye Svyatoslav nacionalinio parko dalis. Nacionalinio parko užtvindymas lėmė didelius šio regiono biologinės įvairovės ir gamtos išteklių nuostolius. Šis karo nusikaltimas sukėlė socialinio ir ekonominio, ekologinio ir epidemiologinio pobūdžio pasekmes. Potvynis paveikė ne tik apatinę Dniepro dalį, bet ir vakarinę Juodosios

jūros dalį, įskaitant Ukrainos, Rumunijos, Bulgarijos ir Turkijos pakrantes. Dėl to labai sumažėjo regiono gamtos ištekliai, ekosistemos ir biologinė įvairovė.

Ne mažiau katastrofiški yra Kakhovkos rezervuaro teritorijos drenažo procesai. Dėl greito drenažo apie 70 proc. šio rezervuaro virto negyva dykuma. Dėl vandens lygio kritimo sumažėjo požeminio vandens lygis ir suintensyvėjo pavojingi geologiniai procesai, tokie kaip grunto nuosliauzos ir jo grimzdimas. Greitas rezervuaro dubens drenažas gali sukelti priverstinį seisminio pavojaus padidėjimą.

O. Davydov pabrėžė, kad ši katastrofa ne tik paveikė ekologinę situaciją ir gamtos išteklius, bet ir padarė didžiulę socialinę ir ekonominę žalą visam regionui. Todėl būtina imtis priemonių, skirtų jos padariniams pašalinti ir užkirsti kelią panašioms incidentams ateityje.

Pranešimą apie Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos susprogdinimo teisinius aspektus pateikė K. Latysh, turinti 7 metų akademinę ir 12 metų praktinę teisininkės patirtį. Ji išanalizavo Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos susprogdinimo teisinius aspektus, ypač sutelkdama dėmesį į objektyvių duomenų rinkimą iš incidento vietos, kuri yra okupuotoje teritorijoje ir buvo neprieinama tarptautiniams stebėtojams. K. Latysh pabrėžė, kad atsakomybė už ypatingos svarbos infrastruktūros objektų saugumą ir veikimą karo veiksmų metu tenka šaliai, kuri okupavo hidroelektrinę ir laiko šį objektą

savo teritorija. Ji taip pat aptarė įvairius pirminės informacijos rinkimo metodus, įskaitant seismines stotis, palydovinius vaizdus ir ekspertines išvadas.

Ypatingas dėmesys buvo skirtas šio nusikaltimo kvalifikavimui pagal tarptautinę teisę. K. Latysh nurodė, kad Kakhovkos hidroelektrinės užtvankos susprogdinimas yra tarptautinis nusikaltimas, pažeidžiantis Ženevos konvencijos I papildomo protokolo 56 straipsnį. Ji pateikė įvairias teises akto kvalifikacijas, tokias kaip nusikaltimai žmoniškumui, karo nusikaltimai, ekocidas ir masinio naikavimo ginklų naudojimas. Šiuo metu Ukrainos saugumo tarnyba ir Tarptautinis baudžiamasis teismas jau pradėjo tyrimą dėl šio incidento pagal Ukrainos baudžiamojo kodekso 438 ir 441 straipsnius. K. Latysh pateikta informacija yra svarbi, nustatant ir vertinant padarytą žalą, kuri potencialiai yra tarptautinio masto: „Mūsų ekspertai mano, kad šis nusikaltimas turėtų sukelti rimtą tarptautinės bendruomenės reakciją, nes jis padarė didelę žalą ir turi ilgalaikių pasekmių ne tik Ukrainai, bet ir visam regionui.“

Diskusijoje pasisakė apskritojo stalo dalyviai akcentavo, kad mokslininkų pranešimuose ir ekspertiniuose vertinimuose parodyta sukrečianti ir neišmatuojamai didelė žala, kurią padarė Rusija, susprogdindama Kakhovkos hidroelektrinės užtvanką. Agresorė privalo atsakyti už šį žiaurų nusikaltimą. Diskusijos organizatoriai dėkoja LMS nariams už aktyvų dalyvavimą šiame neeiliniame renginyje. ■

Ar, įgyvendindami darnaus vystymosi tikslus, dar ilgai lauksime spartesnių pokyčių?

Dr. Audronė Urmanavičienė

Lietuva įvertino savo pažangą, įgyvendinant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. ir parengė antrąją Lietuvos savanorišką darnaus vystymosi tikslų (toliau – DVT) įgyvendinimo ataskaitą, apimančią penkerių metų laikotarpį. Šią ataskaitą Lietuvos aplinkos ministras pristatys 2023 m. liepos 17–19 d. Niujorke Jungtinių Tautų politiniame forume. Antroje Lietuvos savanoriškoje darnaus vystymosi ataskaitoje vertinama valstybės pažanga 2018–2023 m., pristatomi kylantys iššūkiai ir naujos iniciatyvos, skirtos DVT įgyvendinimui paspartinti, pateikiamos vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų įžvalgos, gerosios praktikos pavyzdžiai ir rekomendacijos.

Aplinkos ministras ataskaitoje nurodo, kad, nepaisant neigiamo geopolitinio konteksto pasekmių, Lietuvoje matoma pažanga įgyvendinant DVT: DVT 1, DVT 4, DVT 7, DVT 8, DVT 11, DVT 15. Tačiau pažymima ir tai, kad būtina siekti ilgalaikių, visa apimančių spartesnių pokyčių, įgyvendinant DVT Lietuvoje. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal

bendrinį visų tikslų įgyvendinimo indeksą (angl. *SDG index rank, 2023*) galima matyti, kad Lietuva šiuo metu yra 37 vietoje (iš 166 šalių) ir atsilieka nuo kaimyninių šalių (Estija – 10, Latvija – 14, Lenkija – 9 vietoje) (žr. *Sachs, Lafortune, Fuller, Drumm, 2023*). Remiantis šio indekso duomenimis, Lietuva yra pasiekusi vieną DVT – 15 („Miškai, žemė, biologinė įvairovė“). Siekiant DVT 6 („Švarus vanduo ir higiena“), padaryta svarbi pažanga. Siekiant DVT 1 („Skurdiui ne“), DVT 4 („Kokybiškas ugdymas“), DVT 5 („Lyčių lygybė“), fiksuojama nuosekli pažanga. Remiantis DVT indeksu, DVT 2 („Badui ne“), DVT 10 („Nelygybės sumažinimas“), DVT 12 („Atsakingas išteklių naudojimas“) pažanga stagnuoja, o DVT 13 („Klimato apsaugos veiksmai“) ji yra neigiama. Siekiant įgyvendinti kitus tikslus, susiduriama su sunkumais.

Lietuvos savanoriškoje ataskaitoje nurodoma, kad šis DVT indeksas, kaip tarptautinis įrankis, turi būti vertinamas kritiškai ir atidžiai, nes jis turi keletą trūkumų, jame pateiktamų duomenų interpretavimas nėra visiškai tikslus. Tačiau manytina, kad Lietuva, lyginant su kaimyninėmis šalimis, kurios taip pat susiduria su neigiamomis geopolitinės situacijos pasekmėmis – COVID-19 padariniais ir karu Ukrainoje, atsilieka ir turėtų siekti didesnės pažangos, įgyvendinant DVT, ir taip pagerinti šalies poziciją DVT indekse.

Ataskaitoje pabrėžiama, kad, siekiant ilgalaikių, visa apimančių spartesnių pokyčių, būtina susitelkti ir nuosekliai bendradarbiauti visoms suinteresuotosioms šalims – valdžios, verslo, skirtingų pilietinių organizacijų ir visuomenės nariams. Joje nu-

rodoma, kad, siekiant visuomenės švietimo ir įsitraukimo į DVT įgyvendinimą, ypač svarbus yra nevyriausybinių visuomeninių organizacijų indėlis ir socialinė verslo atsakomybė. Tačiau nieko neužsimenama apie socialinį verslą, jo indėlį įgyvendinant DVT. Manytina, kad taip yra todėl, jog socialinis verslas Lietuvoje vis dar yra santykinai nauja veiklos forma. Socialinis verslas skiriasi nuo NVO, nes jis vykdo nuolatinę ekonominę veiklą. Taip pat jis skiriasi ir nuo socialiai atsakingo verslo, kurio pirminė misija yra socialinio poveikio, o ne ekonominės naudos kūrimas verslo steigėjams ar valdytojams. Įvairių šalių mokslininkai (*Littlewood, Holt, 2018; Lubberink, 2019; Diaz-Sarachaga, Ariza-Montes, 2022*) pabrėžia, kad socialinis verslas vaidina vis svarbesnį vaidmenį, siekiant DVT. Anot Oliński ir Mioduszewski (2022), socialiniai verslai gali prisidėti prie kiekvieno DVT įgyvendinimo.

Lietuvoje trūksta empirinių tyrimų, kurie atskleistų, kokią socialinę vertę socialinis verslas kuria Lietuvos visuomenėje ir kaip prisideda prie DVT įgyvendinimo. Dauguma socialinių verslų nėra pritaikę socialinio poveikio vertinimo ir ataskaitų teikimo metodų savo veikloje, nes neturi pakankamai žinių ir įgūdžių tą daryti (Urmanavičienė, 2019). Kauno technologijos universiteto projekte Nr. 09.3.3-LMT-K-712-23-0027 „Socialinio verslo socialinė vertė, atliepiant darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo iššūkius“ bandomojo tyrimo metu nustatyta, kad socialiniai verslai Lietuvoje prisideda prie daugelio skirtingų DVT, daugiausia prie DVT 3 („Gera sveikata“), DVT 4 („Kokybiš-

kas ugdymas“), DVT 8 („Geros darbo vietos ir ekonomika“), DVT 11 („Tvarūs miestai ir bendrijos“), DVT 12 („Atsakingas išteklių naudojimas“), DVT 17 („Darnaus vystymosi partnerystė“), įgyvendinimo.

Socialinė vertė daugiausia kuriama, pasitelkiant socialiai atsakingą praktiką jų valdymo procesuose, įdarbinant tikslinėms grupėms priklausančius asmenis ir tiekiant produktus ar teikiant paslaugas, kurios tenkina visuomenės ar tam tikrų tikslinių grupių socialinius poreikius. Socialinis verslas Lietuvoje siekia sukurti visuomenėje tokius pokyčius, kaip geresnė fizinė ir psichologinė sveikata, padidėję darbo įgūdžiai ir pajamos, stiprios bendruomenės. Tyrimas taip pat atskleidė, kad, siekdamas įgyvendinti DVT, socialinis verslas susiduria su žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumu. Todėl galime kelti klausimą, kada, įgyvendinant DVT, socialinis verslas bus pripažįstamas lygiavertiu bendradarbiavimo partneriu kaip NVO? Ar, įgyvendindami DVT, dar ilgai turėsime laukti spartesnių pokyčių? Tikėtina, kad, įtraukus socialinį verslą į suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą, būtų greičiau pasiekti numatyti pokyčiai, įgyvendinant DVT.

Straipsnis parengtas, vykdant projektą „Socialinio verslo socialinė vertė, atliepiant darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo iššūkius“ (projekto Nr. 09.3.3-LMT-K-712-23-0027). Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo lėšomis pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priemonės Nr. 09.3.3-LMT-K-712 veiklą „Stažuotųjų po doktorantūros studijų skatinimas“.

Socialinis darbas

Prof. Jonas Ruškus

Socialinis darbas pažangiose valstybėse, tokiose kaip Jungtinė Karalystė, Jungtinės Amerikos Valstijos, Skandinavijos šalys ir kt., jau seniai yra pripažintas profesionalia veikla, reikalaujančia specifinių kompetencijų, būtinų siekiant padėti žmonėms įveikti įvairius gyvenimo išbandymus, skatinti socialinius pokyčius ir veikti politiniu lygmeniu, tobulinant įstatymus, lemiančius geresnę žmonių teisių apsaugą. Tuo tarpu Lietuvoje ši profesija dar yra labai jauna, pradėta formuoti, atkūrus nepriklausomybę. Šią profesiją neretai lydi klaidingas jos turinio įsivaizdavimas. Labiausiai paplitęs mitas, kad socialinis darbas reikalauja tik elementarių profesinių gebėjimų, kad bet kokia pagalba žmogui yra socialinis darbas. Todėl atsitiko taip, kad individualios priežiūros darbuotojai, padedantys tvarkytis butyje ar higienos klausimais, klaidingai vis dar pavadinami socialiniais darbuotojais.

Žmogaus teisės ir socialinis teisingumas

Bet kas gi iš tiesų yra socialinis darbas? Pažvelkime į tai, kaip socialinį darbą apibrėžia Tarptautinė socialinių darbuotojų federacija, kuri nustato socialinio darbo profesijos standartus, veiklos turinį ir tikslus. Federacija teigia, kad socialinis darbas yra praktika grįsta profesija ir akademinė disciplina, skatinanti socialinius pokyčius, socialinę sanglaudą, žmonių įgalinimą ir išlaisvinimą. Žmogaus teisių gynimas ir socialinio teisingumo puoselėjimas yra socialinio darbo pagrindas.

Socialinis darbas prisideda prie konkrečių veiksmų, skirtų spręsti socialinės nelygybės, žmonių diskriminacijos dėl jų amžiaus, negalios, lyties, tautybės, etniškumo ir žmonių išnaudojimo priežastis bei pasekmes. Kaip teigia federacija, socialiniai darbuotojai solidarizuojasi su nepalankioje padėtyje esančiais žmonėmis, siekia jų įgalinimo, lygybės su visais žmonėmis ir aktyvaus jų dalyvavimo visuomenėje. Tarptautinė socialinio darbo samprata parodo socialinį darbą kaip veiklą, kuriai būtinas platus įvairių žinių turėjimas, įskaitant humanitarines, psichologines, sociologines, vadybines, politines ir kitas žinias. Tik tokios žinios ir profesiniai įgūdžiai leidžia socialiniams darbuotojams suprasti nelygybės ir diskriminacijos esmę.

Psichosocialinis konsultavimas – socialinio darbuotojo kasdienybė

Socialinis darbas su vaikais reikalauja gerai išmanyti tarptautinius vaiko teisių standartus ir nacionalinius vaiko teisių apsaugos aktus. Kadangi vaikai gali patirti įvairias diskriminacijos formas, įskaitant smurtą, nepriežiūrą, socialinę atskirtį, socialiniai darbuotojai turi gebėti išklausti vaiką ir veikti pagal vaiko intereso principą, siekti vaiko teisės gyventi mylinčios ir puoselėjančios šeimos aplinkoje, prasmingai užimti vaikus, kad jie įgytų tinkamų gyvenimiškųjų įgūdžių.

Socialinis darbas su negalia turinčiais žmonėmis reikalauja gero žinojimo apie žmonių su negalia teises, įstatymus, negalios, kaip reiškinio, ir negalių įvairovės pažinimo. O tai yra būtina, kad socialiniai darbuotojai ne kartotų diskriminacinių profesinių modelių, o siektų pokyčių, skatindami pripažinti žmonių su negalia teises, įskaitant savarakišką gyvenimą ir pagalbą bendruomenėje, mokymąsi ir darbą.

Socialinis darbas su moterimis, panašiai kaip su anksčiau minėtomis žmonių grupėmis, reikalauja žmogaus teisėmis grįsto pagalbos moterims išmanymo. Būtina išmanyti psichosocialinį konsultavimą, gebėti organizuoti ir teikti individualią pagalbą diskriminaciją patiriančioms moterims, įskaitant smurtą artimojoje aplinkoje ir prekybą žmonėmis. Svarbu, kad socialiniai darbuotojai skatintų lyčių lygybės ir nediskriminavimo kryptį.

Socialiniam darbu su prieglobsčio

prašytojais ir migrantais reikalingas geras žmogaus teisių supratimas, gebėjimas padėti išgyvenusiems įvairias traumines patirtis, iš kultūriškai labai skirtingų pasaulio regionų atvykusioms moterims, vyrams, vaikams, palikusiems savo šalį, patyrusiems grėsmę gyvybei. Sėkmingam socialiniam darbui su pabėgėliais ir migrantais reikalingi psichosocialinio konsultavimo gebėjimai.

Neįmanoma trumpame tekste nusakyti visų socialinio darbo profesijos sričių kompleksškumo. Būtų galima plėsti socialinio darbo sričių sąrašą. Paminėtinas reabilitacinis darbas su nuo narkotinių priemonių priklausomais asmenimis, savanorystės ir pilietinės veiklos plėtotė, darbas su atliekančiais bausmę įkalinimo įstaigose, visuomenės švietimas ir kova su neigiamais stereotipais socialinių grupių atžvilgiu.

Taigi socialinis darbas yra profesija, kur būtinas gyvas ryšys su žmogumi, organizaciniai išteklių ir politinis veikimas dėl žmogaus vertės ir orumo, dėl žmogaus teisių ir socialinio teisingumo. Kadangi vis dar daug žmonių savo aplinkoje patiria įvairių diskriminacijos ir nelygybės formų, neabejotina, kad socialinio darbo profesija yra ir bus labai reikalinga. *Autorius yra VDU Socialinio darbo katedros profesorius, VDU bakalauro programos „Socialinis darbas ir psichosocialinis konsultavimas“ ir magistro programos „Socialinis darbas“ dėstytojas.*

TRANSHUMANIZMAS: PROBLEMAS IR NAUJOVĖS

Skyrių veda prof. Dobilas Kirvelis

2. Transhumanizmas kultūrinės raidos kontekste

Prof. Dobilas Kirvelis

Pradžia – Nr. 12 (721)

Išsamiai, vaizdžiai ir glaustai transhumanizmo esmė ir jos galima raida Lietuvoje buvo pateikta 2017 m. tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Reformacija Lietuvoje ir jos poveikis kultūros atsinaujinimui“, skirtoje reformacijos 500 metų paminėjimui, pranešime „XX a. reformizmas ir XXI a. transhumanizmas, kaip XVI a. reformacijos tęsė“ (žr. <http://dobilas.kirvelis.lt/istorija/33-reformacija-reformizmas-transhumanizmas>).

Šiame pranešime transhumanizmo idėja pateikiama technologinio determinizmo filosofinės sampratos dvasioje, t. y. nuostatoje, kad žmogaus gyvenimo ir visuomenės kultūros raidą lemia naujos įgyvendintos technologijos. Todėl šandien transhumanizmas apibrėžiamas kaip XXI a. mokslinis ir technologinis kultūrinis judėjimas, peraugantis į ideologiją. Tai ideologija, siekianti jau šiame šimtmečiuje radikaliai transformuoti žmonijos technologinį gyvenimą, žmogaus ir gyvosios gamtos interesų dvasioje. Transhumanizmo ideologijoje slypi ino-

vatyvios mokslinės-technologinės kūrybos idėja, radikaliai keičianti žmogaus gyvenimą.

Analizuojant Lietuvos kultūros evoliuciją šiuo istoriniu požiūriu, galima matyti keturis radikalius technokultūrinės raidos žingsnius. **Pirmuoju žingsniu** laikome reformaciją (1517–1553), Lietuvoje atsiradusią tik nuo 1553 m., pradėtą Radvilos Juodojo iniciatyva. Europoje reformacija pasireiškė, kai gyvenimui pradėjo daryti įtaką mokslas ir ypač jo sukurtos technologijos. Bet reikšmingiausiai **antrasis žingsnis** pasireiškė XIX–XX a., kai Europos agrifeodalines gyvenimo technologijas pradėjo nustumti miestų pramoninis gyvenimas, sukėlęs esminius visuomenės struktūros pokyčius, kuriuos matome ir dabar. Bet jau esame prie slenkščio **trečiojo žingsnio** į visiškai naujos XXI a. reformacijos, lemiančios transhumanizmo atsiradimą.

Transhumanizmo epochą radikaliai pradėjo XX a. atsiradęs naujas mokslas – kibernetika (1948 m.) su savo originalia, nematerialia vertybe, tapusia ypač svarbia organizuojančia ir funkciškai tikslingai veikiančia sistemine jėga, nauja mokslo vertybe – informacija. Iki atsirandant kibernetikai, moksliniame technologiniame gyvenime vyravo materialiosios vertybės, kurioms galioja tvermės dėsnis. Tai apibrėžia fizika (energija) ir chemija (medžiagos). XX a. pabaigoje atsiradus kibernetikos informacijai – bitams, skaitmeninėms technologijoms ir kt., jos savo reikšme pradėjo lemti žmonių gyvenimą labiau nei materialiosios.

Kibernetikos ir informatikos mokslų bei

technologijų atsiradimas radikaliai pakeitė gyvosios gamtos, gyvybės ir žmogaus sampratą. Visa tai išskėlė transhumanizmo mokslinį ir technologinį judėjimą, kuris šandien virsta XXI a. ideologija. Ji prognozuoja, kaip dar šį šimtmetį žmonija inovatyviu mokslo ir technologinės kūrybos bei jos rezultatų įgyvendinimo keliu gali eiti link naujos, t. y. tobulesnės, žmogaus rūšies gyvenimo.

Transhumanizmo epocha sąlyginai dalijama į dvi dalis. Pradžioje turės būti sukurtas dirbtinis intelektas (angl. *artificial intelligence*), po to dirbtinė gyvybė (angl. *artificial life*). Tai leis įgyvendinti dirbtinio proto ir dirbtinės gyvybės konvergenciją, kuri lems kokybiškai naujos gyvybės sukūrimą ir leis pasiekti singuliarumą. Taip įsivaizduojamas „postžmogaus“ rūšies atsiradimas.

Suprantama, kad ne kiekvienas šandienos žmogus gali tikėtis pasiekti singuliarumą. Galima svajoti tik apie vaikų ar vaikų galimybes. Pirmiausia svarbu, kad vaikai ir vaikaičiai įgytų reikiamą aukštą inžinerinį, ypač bioinžinerinį, išsilavinimą, ko dabartiniu metu pas mus dar nėra tikslingai siekiama. Reikės nebijoti ir mokėti dirbti ir

gyventi su įvairiausiomis technologijomis, net ir su specialiais tarpais („čipais“), pavzdžiui, į smegenis. Todėl nestebina, kad dauguma žmonių nori tik „paprastai ramiai“ gyventi ir nėra linkę tapti bei būti kūrybos žmonėmis. Konservatyvieji sudarys bazinių žmonių klasę, t. y. bus tuo, kuo šiandien yra kultūrinių augalų laukinės rūšys gamtoje. Greta jų susiformuos baziniai intelrobotai, kurie pradžioje bus naudojami kaip bazinių žmonių pagalbininkai. Tačiau vėliau, jei baziniai žmonės užsikonservuos, o baziniai intelrobotai progresuos ir peraugs į superintelrobotus net ir bioląstelinės organizacijos formoje, jie pasieks savitą singuliarumą, tapdami postžmogaus bendro gyvenimo ir kūrybos kolegomis. Tingiam, nelavinančiam savo protinių gebėjimų baziniam žmogui teks susitaikyti ir tenkintis gyvenimu gyvojo pasaulio ekologinėje nišoje.

Kaip jau matome, šandien pasaulyje didžiulis dėmesys skiriamas dirbtiniam intelektui. Esame gąsdinami dirbtinio intelekto pavojumi žmonijai, kai svarstoma, kad dirbtinis intelektas savo protine, kūrybine galia gali pralenkti žmogaus protinius gebėjimus. Taip pat jau kuriama ir dirbtinė gyvybė. 2010 m. J. Craig Venter laboratorija (JAV) paskelbė sukūrusi pirmąjį vienląstį organizmą, kuris „gamina-sintezuoja“ Venterio norimą produktą. Primename, kad Vilniaus universiteto Gamtos mokslų centro (Vilnius-Lithuania iGEM) studentų sintetinės biologijos komandos laimi prizus tarptautiniuose konkursuose. (*Tęsinys – kitame numeryje*)

ABSOLVENTŲ ISTORIJS

Lazerių srityje esame tarp pirmaujančių pasaulyje

Pokalbis su įmonės „Šviesos konversija“ vadovu Martynu Barkausku

Lazerinių technologijų įmonės „Šviesos konversija“ (angl. *Light Conversion*) vadovas, Vilniaus universiteto (VU) Fizikos fakulteto absolventas **Martynas Barkauskas** nesureikšmina fakto, kad jo vadovaujamos įmonės pagamintais itin trumpų impulsų lazeriais naudojasi tokie pasauliniai mokslo centrai, kaip CERN ir kone šimto geriausių pasaulio universitetų laboratorijų mokslininkai. Jam tai yra natūralu, nes trumpų impulsų femto-, pikosekundiniai lazeriai yra Lietuvos stiprybė, o juos gaminanti įmonė Vilniuje – bene didžiausia šių lazerių rinkos žaidėja pasaulyje. M. Barkauskas pasakoja, nuo ko prasidėjo jo susidomėjimas lazeriais, kaip jis atsidūrė versle, siekiančiame mokslo pažangos, ir kodėl lietuviški lazeriai yra pripažįstami visame pasaulyje.

– **Į Vilniaus universiteto Fizikos fakultetą įstojote 1999 m. Kas paskatino pasirinkti fiziko karjeros kelią? Kodėl pasirinkote būtent Vilniaus universitetą?**

– Mokykloje man visada patiko ir sekėsi fizika. Įtraukė tiek dalyvavimas olimpiadose, tiek labai geras fizikos mokytojas, kuris mus mokė paskutinius trejus metus mokykloje (ir tuo pačiu metu dėstė universitete). Buvo toks labai sveiko požiūrio į gyvenimą ir į daugelį klausimų, ne tik į dalyką. Tai turbūt ir paveikė. Fizikos studijos Vilniaus universitete buvo natūralus sprendimas – jeigu

Įmonės „Šviesos konversija“ vadovas, Vilniaus universiteto VU alumnas Martynas Barkauskas. VU nuotr.

nori studijuoti fiziką, tai renkiesi Vilniaus universitetą.

– **Ar, rinkdamasis studijas, jau numanėte, kokia kryptimi gali pasisukti Jūsų profesinis kelias? Galbūt buvo dvejonių, minčių keisti pasirinktą sritį?**

– Tuo metu, kai baigiau mokyklą, didžioji dalis tos mokyklos absolventų rinkosi tarp dviejų studijų krypčių: arba informatiką, arba ekonomiką. Apie ekonomiką aš tiek daug nesvarsčiau, nors turbūt tarp pasirinkimų ir įrašiau. Labai rimtai rinkausi tarp informatikos ir fizikos. Nebuvo taip, kad 8 ar 9 klasėje jau tikrai žinojau, ką darysiu. Lygiai taip pat, įstojęs į Fizikos fakultetą, dar ieško-

jau savęs. Metus papildomai lankiau prof. Vlado Vansevičiaus vedamus popaskaitinius astronomijos užsiėmimus, skaičiau knygas apie astronomiją ir bandžiau gilintis į tą sritį, tik nelabai man ji prilipo.

– **Magistrantūros studijas tęsėte Amsterdame, tačiau doktorantūros studijų grįžote į Vilniaus universitetą. Kas lėmė tokį sprendimą?**

– Tiek asmeninės priežastys, tiek tai, kad sąlygos čia studijuoti buvo labai geros. Gilaus ar didelio plano nebuvo. Čia sugrįžti tęsti doktorantūros studijų atrodė neblogas pasirinkimas, nes Vilniaus universiteto fizikos laboratorijos tikrai gerai aprūpintos aparatūra ir patenka į šios srities pasaulio laboratorijų 500-tuką, o sritis, kurią aš pasirinkau, Lietuvoje yra gana stipri.

– **Kokios srities doktorantūros tyrimus vykdėte?**

– Mano doktorantūros tema buvo ultraspārčioji arba laiko skryso spektroskopija. Tam yra naudojami lazeriai ir ta laiko skrysa yra tiesiogiai susijusi su naudojamų lazerių impulsų trukme. Kuo trumpesnė lazerio impulso trukmė, tuo greitesnius procesus galima tyrinėti. Todėl doktorantūros studijų metu teko nemažai naudoti ir konstruoti lazerines sistemas su labai trumpais lazerių impulsais.

– **Papasakokite apie savo profesinio kelio pradžią. Su kokiais sunkumais**

teko susidurti? Kokie geriausi atsiminimai?

– Kai studijavau doktorantūroje, įmonė „Šviesos konversija“ (kurioje dabar dirbu) buvo įsikūrusi netoli Vilniaus universiteto Lazerinių tyrimų centro. Aš ten kartais nueidavau pasikonsultuoti, kaip suderinti laboratorijoje turimus prietaisus ir lazerius. Baigus studijas, man pasiūlė darbą šioje įmonėje. Kurį laiką svarsčiau, kokį sprendimą priimti, nes norėjau toliau siekti mokslinės karjeros. Galiausiai priėmiau darbo pasiūlymą, o kiek padirbėjęs, išsukau į tą verpetą. Įmonėje mane patraukė žmonės, dirbantys šioje srityje. Jie turėjo labai teisingą požiūrį, kad reikia darbus daryti gerai. Be to, nemaža įmonės gaminamų prietaisų dalis yra skirta moksliniams tyrimams, todėl ryšio su mokslu ten yra pakankamai. Man buvo savotiškai įdomu, kad verslas veikia dėl mokslo, o ne verslas dėl verslo arba mokslas dėl mokslo.

– **Jei reikėtų išskirti vieną – kokią savo profesiniu pasiekimu labiausiai didžiuojatės?**

– Labai smagu, kai ilgus metus bandai prisibelsti į žinomas dideles pasaulio įmones, kurioms turi, ką pasiūlyti, ir pagaliau įtikini, kad mūsų gaminami lazeriai yra kokybiškas produktas. Ir kai jos, pabandžiusios mūsų produkciją, gauna geresnį rezultatą, nei

Lazerių srityje esame tarp pirmaujančių pasaulyje

Pokalbis su įmonės „Šviesos konversija“ vadovu Martynu Barkausku

■ Atkelta iš 6 p.

tikėjosi, net geresnį, nei su anksčiau naudotais konkurentų prietaisais, tuomet apima malonus pasitenkinimo jausmas.

– Kokiose srityse daugiausia naudojami jūsų įmonės gaminami lazeriai?

– Pirmieji įmonės gaminami produktai buvo priedai prie femtosekundinių lazerių, kurie leisdavo keisti lazerio bangos ilgį, vadinamieji optiniai parametriniai stiprintuvai (OPA). Iš to kilo ir įmonės pavadinimas „Light Conversion“, kuris sako, kad konvertuojamas lazerio šviesos bangos ilgis arba spalva. Vėliau kilo didesnių ambicijų – sukurti savo lazerius, kaupinančius tuos parametrinius stiprintuvus. Po 5–6 metų tyrimų, konstravimų ir klystkelių pasirodė pirmieji femtosekundiniai lazeriai.

Šiuo metu lazerinių šaltinių pagaminame daugiau, nei parametrinių generatorių. Tokie priedai prie lazerių daugiausia naudojami moksle. Tai svarbi mūsų darbo dalis, leidžianti mums sukurti fizikos, chemijos ir biologijos mokslų pasaulyje. Tuo tarpu mūsų kuriamos lazerinės sistemos ne tik keliauja į mokslinius centrus ar institutus, bet ir naudojamos pramoniniais tikslais. Nors kaip lazerių gamintojai nesame labai didelė įmonė, turime labai daug konkurentų pasaulyje, tačiau femtosekundinių lazerių srityje esame viena didžiausių žaidėjų pasaulyje.

– Kas yra „Light Conversion“ didžiausi ir žinomiausi klientai?

– Iš pasaulio universitetų 100-tuko bent 95-uose yra naudojami mūsų produktai. O tie universitetai iš šio sąrašo, kur nėra mūsų prietaisų, kartais net nevykdo tiks-

liųjų mokslų tyrimų, pavyzdžiui, Londono ekonomikos mokykla (angl. *London School of Economics*).

Kalbant apie industrinį pasaulį, trumpų impulsų lazeriai naudojami, pavyzdžiui, išmaniojoje gamyboje, kur reikia precizinio apdirbimo, kur pjaustomi labai maži objektai, medžiagos yra trapios arba labai jautrios lokaliai temperatūrų pokyčiui ar tiesiog reikia labai didelio tikslumo. Tai gali būti automobilių purkštukų gamyba, OLED ekranų struktūrų pjaustymas ar taisymas televizoriams, išmaniesiems ekranams, medicininių stentų, kateterių gamyba, lazerinė regos korekcija ar kataraktos operacijos.

– Lietuvos lazerių įmonės yra gerai žinomos CERN laboratorijoje, kur lietuviški femtosekundiniai lazeriai naudojami dalelių fizikos eksperimentuose. Kodėl CERN pasirinko būtent jūsų femtosekundinį lazerį PHAROS?

– Kai prireikia specifinio sprendimo, kalbant apie femtosekundinius lazerinius šaltinius, sistemas, kaip ir minėjau, mūsų įmonė yra didžiausia žaidėja pasaulinėje rinkoje. CERN yra labai plataus profilio organizacija, kurioje reikalingi įvairūs didelio tikslumo lazeriai medžiagoms apdirbti. Be to, didelio intensyvumo lazeriais, o tokie yra femtosekundiniai lazeriai, galima sparčiai greitinti elektronus ir tam užtenka labai trumpo atstumo. Dėl šių dviejų priežasčių CERN ir yra naudojami mūsų pagaminti lazeriai.

– Kokia yra pagrindinė lietuviškų lazerių pripažinimo visame pasaulyje priežastis?

– Viena iš priežasčių – lietuviai lazerius

pradėjo gaminti labai anksti, netrukus po to, kai tik buvo sukurti pirmieji lazeriai pasaulyje. Pradėję anksti, mes ilgus metus kaupėme patirtį. Lietuvos stiprybė yra ne lazeriai apskritai, o tam tikro tipo, t. y. trumpųjų impulsų, lazeriai. Kai kurios Lietuvos įmonės gamina komponentus tokio tipo lazeriams, kitos gamina tokio tipo šaltinius, trečios įmonės užsiima jų pritaikymu. Labai platus kompetencijų laukas šioje specifinių lazerių gamybos ir taikymo srityje turbūt yra unikaliausias dalykas, kurio nėra nė vienoje kitoje pasaulio vietoje. Pas mus visos trumpųjų impulsų lazerių gamybos ir taikymo kompetencijos sutelktos viename mieste – Vilniuje. Tikrai jokiam didžiajame Europos ar Amerikos mieste to nerastite. Mums kai kuriuos klausimus lengviau išspręsti būnant arti vienas kito, tarpusavyje pasikalbant, nei tiems, kurie išsisklaidę dideliais atstumais.

– Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros industrija auga kaip niekad greitai. Kokios yra jūsų ambicijos artimiausioje ateityje?

– Rinka, kurioje mes veikiame, auga gana sparčiai. Dalis mūsų klientų yra mokslo įstaigos, todėl reikia suprasti, kad profesorius dažniausiai neperka tokio paties prietaiso kaip jo kolega. Jie paprastai nori kažko kito, kadangi jiems reikia užsiimti mokslu. O tai reiškia – ne kartoti, ką darė kolega, o ieškoti kažko naujo, kitokio. Norint pasiūlyti kitokius prietaisus, svarbu neatsilikti nuo mokslo pasaulio – visada jausti pulsą. Nuo inovacijų ir sugebėjimo jas pritaikyti skirtingai veiklai priklauso ir tavo, kaip įmonės, sėkmė. Todėl aukštųjų technologijų įmonėms yra labai

svarbu būti arti žinių ir problemų sprendimo centrų, o universitetai yra vieni iš jų.

– Kas jums labiausiai patinka Jūsų profesinėje veikloje? Kas Jus motyvuoja tobulėti?

– Patinka dirbti mėgstamą darbą. Turbūt nelabai išeina ir darbu pavadinti, kai darai tai, kas patinka. Tai yra smagiausia. Kai studijuoji ar dirbi, kas tau patinka, ir rezultatas būna geresnis vien dėl to, kad įdedi daugiau pastangų.

– Studijas Vilniaus universitete baigėte prieš 15 metų, bet iki šiol išlikote šio universiteto bendruomenės dalimi – dėstote studentams. Kokie jausmai Jus sieja su Vilniaus universitetu?

– Dėstydamas studentams jau kokius dešimt metų man yra kaip pomėgis, kuris teikia malonumą. Mano dėstomas magistrantūros kursas yra gana specializuotas, bet aš labai džiaugiuosi turėdamas galimybę dalytis savo sukauptomis žiniomis.

– Ką patartumėte moksleiviui, renkantis studijas ir planuojant karjeros kelią?

– Geriausias dalykas, nors ir nelabai paprastas, – žinoti, ko nori. Būna, kad žmonės, net ir keturiasdešimties metų sulaukę, nelabai žino, ko nori. Gal tai ir nėra labai didelė problema, bet žinoti, prie ko yra linkstama, nemeluoti sau ir rinktis tą sritį, kuri tinka ir patinka, yra pagrindinis patarimas. Šiais laikais, kai išsilavinimas yra beveik visuotinis, kai tiek daug darytų ir jau padarytų dalykų, siekdamas pelnyti sėkmę, turi gana smarkiai gilintis į tam tikrą sritį. Tam reikia daug pastangų.

Darbas Europos Parlamente

Pokalbis su Urte Januškevičiūte-Ruppert

Urtė Januškevičiūtė-Ruppert

„Svajojantiems apie darbą Europos Sąjungos institucijose patarčiau nusiteikti, kad čia itin vertinamos savybės yra tolerancija, atvirumas, gebėjimas prisitaikyti prie daugiafunkčių aplinkos ir priimti skirtingų pažiūrų žmones“, – teigia Europos Parlamento Generalinio direktorato personalui atstovė Urtė Januškevičiūtė-Ruppert, atsakinga už personalo įdarbinimą ir koordinavimą vie-

noje svarbiausių Europos Sąjungos (ES) institucijų.

„Būdama trečiame bakalauro studijų kurse, laimėjau atranką tapti ES Karjeros ambasadore savo universitete. Tai buvo mano pirmasis sąlytis su ES institucijomis, pirmu vizitu į Briuselyje įsikūrusią Europos Komisiją, kur atvykus ir pabendraus su kolegomis, pagalvojau: „Štai čia yra darbas, kuriame matau save.“ Mane sužavėjo tiek pati institucijų veikla, didinga aplinka, tiek aplink verdantis pasaulio ir Europos politikos katilas bei kalbų ir kultūrų įvairovė“, – prisipažįsta Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) absolventė, čia įgijusi viešosios komunikacijos bakalauro bei diplomatinės ir tarptautinių santykių magistro laipsnį.

Savęs paieškos atvedė diplomatiniais keliais

„Buvau viena iš tų mokinių, kurie, būdami 12 klasėje, tikrai gerai nežinojo, ką norėtų veikti baigę mokyklą. Rinkdamasi laikyti egzaminus, žiūrėjau, kurie dalykai sekasi geriau, į kurią kryptį esu labiau linkusi. Mane visada domino diplomatinė ir tarptautiniai santykiai, darbas instituciniame, tarptautiniame lygmeniu. Išivaizdavau save esant dinamiškoje aplinkoje ir ieškojau studijų programos, kuri atvertų daugiau karjeros galimybių. Mano dėmesį patraukė ką tik atsiradusi nauja studijų programa „Viešoji komunikacija“, kuri siūlė tai, kas man pasirodė įdomu. Čia

studentai ruošiami būti ne tik žurnalistais ar viešųjų ryšių atstovais, bet ir dirbti marketingo srityje“, – studijų pasirinkimą įvardijo pašnekovė.

„Kaip ES karjeros ambasadorė, buvau atsakinga už informacijos sklaidą Lietuvos studentams apie karjeros galimybes ES institucijose. Tai paskatino domėtis politinės komunikacijos kryptimi, tad ir savo bakalauro darbą rašiau apie ES įvaizdį Lietuvos žiniasklaidoje. Studijuodama mokiausi prancūzų ir italų kalbų, kurios labai praverčia dabartiniame mano darbe. Nors dauguma oficialių dokumentų pateikiami anglų kalba, parlamento koridoriuose vyrauja prancūzų kalba“, – sako U. Januškevičiūtė-Ruppert.

Galimybė susipažinti su diplomatinio darbo užkuliais absolventei teko, laimėjus Stasio Lozoraičio stipendiją. Taip ji atliko praktiką Lietuvos Respublikos ambasadoje Romoje, Italijoje. „Tai buvo labai nuostabi patirtis, kartu kėlusi ir tam tikrų iššūkių, kadangi didelė darbo dalis vyko italų kalba. Visgi kartu turėjau galimybę iš arti pamatyti diplomatinės tarnybos užkulisius: dalyvauti susitikimuose su Užsienio reikalų ministerijos atstovais, asmeniniuose diplomatinuose vizituose, kurių vienas buvo pas Romos nuncijų, ar netgi kartu su kolegomis atstovauti Lietuvai Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos, įsikūrusios Romoje, generaliniame susirinkime. Ši patirtis stipriai praplėtė mano suvokimą, kokia yra diploma-

tinio darbo realybė“, – pasakoja absolventė ir ragina jaunas žmones nebijoti išbandyti save rimtose tarptautinėse organizacijose ar institucijose.

Svarbu rodyti iniciatyvą

Pasisėmusi diplomatinės patirties ir sėkmingai apgynusi baigiamąjį magistro darbą, U. Januškevičiūtė-Ruppert išvyko į Liuksemburgą, kur savo antrąją praktiką pasirinko atlikti vietinėje lituanistinėje mokykloje. Pasibaigus praktikos laikotarpiui, ji nusprendė siekti savo senos svajonės dirbti vienoje iš ES institucijų ir pasirinko stažuotę čia pat Liuksemburge įsikūrusiame Europos Parlamente (EP).

„Pirmiausia labiausiai nustebino, kad EP stažuotės yra pateikiamos kaip darbo pasiūlymai. ES institucijose vietos yra ne tik politikams ir diplomatams, bet ir įvairiausių sričių ekspertams. Mano akį tuo metu patraukė *Liaison trainee* (liet. stažuotojas, atsakingas už kitus stažuotojus, kuris organizuoja ir koordinuoja įvairių veiklų. Tai tarsi jungtis tarp EP ir stažuotojų. Kandidatavau į šią dinamiškumą išsiskiriančią poziciją, supratusi, kad tai yra puikus atitikmuo tiek mano asmenybės, tiek prieš tai įgytos patirties“, – prisimena U. Januškevičiūtė-Ruppert, nuo darbo EP pradžios 2019 m. sėkmingai kilusi karjeros laiptais ir šiuo metu esanti

■ Nukelta į 8 p.

Darbas Europos Parlamente

Pokalbis su Urte Januškevičiūte-Ruppert

■ Atkelta iš 7 p.

atsakinga už specifinės kategorijos, vadinamos *Contract Staff* (liet. sutarčių rengėjai), agentų įdarbinimą ir koordinavimą.

Personalo vadybininke dirbanti lietuvė pasakojo, kad savo darbe jai kasdien įvairiausi klausimai tenka bendrauti tiek su EP sekretoriatu ir įvairiais jo skyriais bei atstovais, tiek su politinėmis grupėmis ir, žinoma, su pačiais kandidatais: „Įdarbinimo procedūra yra ilga, ją sudaro daug procedūrų ir oficialių etapų. Viskas turi remtis taisyklėmis ir specifiniais teisiniais niuansais, nes kandidatams pateikiami darbo pasiūlymai ir kontraktai yra teisiškai galiojantys dokumentai. Vis dėlto, atsakingiausia mano darbo dalis yra analizuoti, vertinti ir skaičiuoti kandidatų darbo patirtį, nes pagal jos ilgį kandidatai skirstomi į atitinkamus lygius,

kurie nulemia jų atlyginimo dydį.“

Be šių įprastinių kriterijų, personalo atrankų specialistė išskiria užsienio kalbų mokėjimą ir tam tikras asmenines savybes, galinčias padėti įsitvirtinti tokioje institucijoje, kaip EP: „Tai demokratinė institucija: dirbame su politinėmis grupėmis ir išrinktais europarlamentarais, kurie atstovauja pačioms įvairiausioms politinėms pažiūroms – nuo radikaliai kairiųjų iki radikaliai dešiniųjų. Kartais, dirbant su politinėmis grupėmis, ypač su tomis, kurios neatitinka mūsų moralinių vertybių ar politinių pažiūrų, gali būti nelengva. Labai svarbu, kad tos asmeninės pažiūros netrukdytų profesionaliai dirbti ir bendrauti. Mano, kaip EP darbuotojos, tikslas yra užtikrinti, kad ta demokratija sėkmingai veiktų ir kad visi EP nariai, nesvarbu, kokius įsitikinimus turėtų, galėtų sėkmingai atsto-

vauti tiems piliečiams, kurie juos išrinko, ir atlikti savo darbą. Manau, tai ir yra darbo EP unikalumas – būti tolerantiškam, atviram ir suprasti, kad mūsų visų bendras tikslas yra didesnė demokratija.“

Prisimindama, kokios savybės jai pačiai padėjo įsitvirtinti, U. Januškevičiūtė-Ruppert tikina, kad kaip ir bet kurioje kitoje įstaigoje, taip ir EP labiausiai vertinamas kruopštus, nuoseklus darbas. „Bet koks vadovas nori matyti rezultatus. Tad darbuotojas, sugebantis sėkmingai ir kruopščiai atlikti savo darbą, bus tikrai patrauklus darbdaviui. Atranka tapti EP stažuotoju yra itin didelė. Čia susirenka puikiai išsilavinę ir keliomis užsienio kalbomis kalbantys asmenys. Norint išsiskirti, svarbu rodyti iniciatyvą ir turėti idėjų. Dalis mano įsipareigojimų yra ne tik gerai atlikti savo darbą, bet ir ieškoti būdų, kaip pagerinti visą

sistemą. Itin vertinamos darbuotojų pastangos padaryti kažką daugiau dėl bendros gervės ir geresnės ateities“, – dėsto EP personalo atrankų specialistė, Liuksemburge dirbanti jau ketverius metus.

Pasak sėkmingą karjerą EP kuriančios lietuvių, jauniems žmonėms, dar tik ieškantiems savęs ir svajojantiems apie darbą panašaus lygio institucijoje, ji pirmiausia linki per daug iš savęs nereikalauti: „Jeigu jūs atsidūrėte tam tikroje vietoje, tam tikru laiku, jums pasitaikys galimybė. Kai ta galimybė pasitaikys, svarbu ją priimti. <...> Dabar esu tokioje vietoje, kuri buvo absoliuti mano svajonė ir atrodė kaip neįmanoma misija. Kad ir kuriuo keliu eisite, jeigu eisite drąsiai ir ryžtingai, įdėsite darbo ir pastangų, tikrai pasieksite savo tikslą. Net jei dar gerai nežinote, koks tas tikslas iš tikrųjų yra.“ ■

Atsiėmei diplomą – kas toliau?

Patarimais pasidalijo ekspertai

Šv. Jonų bažnyčioje Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakulteto bendruomenė iškilmingoje ceremonijoje įteikė diplomus fakulteto absolventams. Pasveikinti baigusiuju susirinko ne tik jų artimieji ir akademikai, bet ir SEB banko, „PwC Lietuva“ ir „EY“ įmonių atstovai, kadaise ir patys čia studijavę, o dabar sėkmingai atstovaujantys fakultetui kaip socialiniai partneriai ir ambasadoriai. Į absolventus kreipėsi finansų ir mokesčių sričių ekspertai negailėjo ir asmeninių patarimų, padėjusių jų karjeros kelyje, kurie aktualūs kiekvienam jaunam žmogui, norinčiam siekti savo svajonių karjeros ir realizuoti save.

Nebijokite bendrauti ir būkite matomi „PwC Lietuva“ Kapitalo rinkų ir apskaitos konsultacijų paslaugų grupės vadovas **Jonas Balsys** ne tik pasveikino absolventus, bet ir pasidalijo savo karjeros kelio atradimais. Svarbiausia, pasak J. Balsio, nebijoti bendrauti, klausyti ir kalbėti: bendravimas yra labai svarbus kiekvienam, kuris nori būti matomas, kuris nori išsiskirti. „PwC Lietuva“ atstovas paragino absolventus ieškoti būdų bendrauti su kitais, dalintis idėjomis ir nepamiršti, kad visi yra žmonės – net ir esami ar būsimi absolventų vadovai, kurių nereikia bijoti: „Gyvenime darykite viską iš širdies, stenkitės ne tik padaryti tai, ką reikia, bet ir suprasti, kodėl tą reikia padaryti. Meskite sau iššūkius, drąsiai prašykite patarimų iš labiau patyrusių. Mėgaukitės tuo, ką darote. Galbūt ne visi jūsų atliekami darbai ir užduotys patiks, bet mėgaukitės procesu ir tuo, kur jis jus neša. Visada vertinkite ir gerbkite kitus žmones. Vertinkite kitų darbą ir laiką. Tai nereiškia, kad turite užsimerkti prieš prastą kokybę ir neteisybę. Gerbkite ir save, būkite objektyvūs ir kartu pasiruošę reikalauti daugiau tiek iš savęs, tiek iš kitų.“

Pažinkite save

„EY“ mokesčių praktikos partneris Lietuvoje **Irmantas Misiūnas** sveikinimo kalboje studijas baigusiams magistrams pabrėžė, kad, nors universitetas suteikia žinių, jau pats žmogus ant to pagrindo savaran-

kiškai turi statyti savo karjerą ir tolesnius pasiekimus. „Šviesi ateitis laukia to, kuris yra darbštus, kantrus ir kūrybingas. Taip pat to, kuris pasitiki savimi, pats yra vertas pasitikėjimo ir geba dirbti su kitais žmonėmis“, – vardijo mokesčių ekspertas ir šalia šių savybių labiausiai linkėjo kiekvienam būti autentišku žmogumi. „Labai svarbu pačiam būti susivokusiam savyje: kas aš, koks aš, apie ką aš. Tad pirmiausia pažinkite save. Tuomet savyje atrasite daugiau stabilumo ir tvirtybės. Be to, niekada nepraraskite kantrybės ir nepasiduokite stresui.“

Diplomas – raktas, bet atverti duris reikės patiems

Net jei diplomų teikimas iš pirmo žvilgsnio ir gali pasirodyti simboliniu baigiamuoju tašku studijų kelyje, tačiau, kaip savo sveikinimo kalboje absolventams akcentavo „SEB Investicijų valdymo“ generalinis direktorius **Tadas Peciukevičius**, diplomo priėmimas – tai ilgos ir prasmingos kelionės pradžia: „Šiandien čia, tarp jūsų, yra būsimas Lietuvos banko vadovas, būsimas prezidentas, ministras. Skamba nerealiai? Ne, tai skamba kaip neišvengiama tikrovė.“ SEB banko atstovas pabrėžė, kad diplomas pats savaime neužtikrina aukščiausio vadovo kėdės – absolventai patys yra atsakingi už savo karjerą. Kokias duris ir kiek plačiai atvers, priklausys nuo kiekvieno pastangų: „Diplomas pirmiausia yra raktas, kuris atkakina visas duris. Tačiau tas raktas atsiverti reikės jums patiems, o ar tai pavyks ir kiek jums pavyks, priklausys tik nuo jūsų pačių. Diplomas profesiniame kelyje yra labai svarbus, bet linkiu tobulėti visą gyvenimą, judėti pirmyn, nebijoti keistis ir augti, nelaukti, kol kažkas atneš dalykus, bet patiems drąsiai siekti savo svajonių.“

Nesiliaukite mokytis

Vienas iš esminių ir pasikartojančių svečių ir patyrusių profesionalų linkėjimų – neprarasti smalsumo. Net ir atsiėmus diplomus nesustoti mokytis ir nuolat augti savo profesiniame kelyje: užvertos vieno etapo durys

■ Nukelta j 10 p.

„EY“ mokesčių praktikos partneris Lietuvoje Irmantas Misiūnas

„PwC Lietuva“ Kapitalo rinkų ir apskaitos konsultacijų paslaugų grupės vadovas Jonas Balsys

„SEB Investicijų valdymo“ generalinis direktorius Tadas Peciukevičius. Vilniaus universiteto nuotr.

Diplomų įteikimo šventė Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakultete

Padėka prof. Teodorui Tamošiūnui

Doc. dr. Vita Juknevičienė

Birželio 20 d. Vilniaus universiteto Šiaulių akademijoje surengtas padėkos renginys, skirtas išreikšti dėkingumą už ilgametį darbą profesoriui (HP) dr. Teodorui Tamošiūnui.

Profesorius visą gyvenimą atidavė universitetiniams, akademiniais tikslams. Jam visada rūpėjo, kad universitetas plėtotųsi tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu lygiu, kad nuolat stiprėtų studijų programos, būtų užtikrinama studijų kokybė, atsirastų kuo daugiau mokslo ir praktikos sąsajų, augtų akademinės bendruomenės kompetencijos ir socialiniai ryšiai, būtų mezgami pasitikėjimu grįsti santykiai su regiono institucijomis ir verslu.

Prof. dr. Teodoras Tamošiūnas nuo 1975 m. dirbo Šiaulių pedagoginio instituto, vėliau – Šiaulių universiteto, o po to – ir Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos dėstytoju. Per 32 administracinio darbo metus prof. dr. Teodoras Tamošiūnas ėjo buvusio Šiaulių universiteto prodekano, dekanı, prorektorius ir katedros vedėjo pareigas. Universitete profesorius dirbo net 49-erius metus. Lietuvos Respublikos Seimo nario dr. Stasio Tumėno padėjėjas dr. Nerijus Ramanauskas perdavė profesoriui Lietuvos Respublikos Seimo medalį.

Prof. (HP) dr. T. Tamošiūnas universitetinei veiklai atidavė beveik 50 metų.

Su kolegėmis iš Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos. Iš kairės: doc. dr. Rita Toleikienė, lekt. Beatričė Poškuvienė, prof. dr. Laima Liukinevičienė, doc. dr. Solveiga Skunčikienė, prof. dr. Teodoras Tamošiūnas, lekt. dokt. Anželika Gumuliauskienė, doc. dr. Vita Juknevičienė

Teodoras Tamošiūnas su Šiaulių regiono plėtros tarybos administracijos darbuotojais. Iš kairės: vyresnioji specialistė Daiva Žukienė, ekspertas Viktoras Strups, vyr. buhalterė Brigita Milinavičienė, direktorius Valerijus Simulik.

Negailėdamas sveikatos ar laiko, įgyvendino įvairiausias mokslinių tyrimų iniciatyvas, būrė aplink save kompetentingų žmonių komandas, jas skatino ir įkvėpė. Pedagoginėje veikloje derino matematikos, viešojo administravimo, strateginės ir darnios regionų plėtros temas, parengė apie 140 mokslinių darbų ir kitų publikacijų apie regionų raidą, viešojo sektoriaus modernizavimą, vadovavo doktorantams, dalijosi darnaus strateginio valdymo žiniomis tiek su akademinė bendruomene, tiek su regiono socialiniais partneriais, konsultavo juos, rengiant strateginius planus, atstovavo Šiaulių universiteto, o nuo 2021 m. – Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos viešojo administravimo krypčiai įvairiose nacionalinėse ekspertų komandose, buvo mokslinio žurnalo „Socialiniai tyrimai“ vyriausiojo redaktoriumi.

Į padėkos renginį susirinkę buvę ir esami kolegos, doktorantai, socialiniai partneriai, absolventai negailėjo šiltų žodžių, padėkų ir sveikinimų visą gyvenimą moksliniam darbui paskyrusiam prof. dr. T. Tamošiūnui, kuris šių metų rugpjūtį apsisprendė baigti akademinę karjerą.

Vilniaus universiteto mokslo metų pabaigos šventėje „Finis Anni Academi“ prof. dr. T. Tamošiūnas gavo asmeninę Vilniaus universiteto rektoriaus prof. dr. Rimvydo Petrausko padėką už ilgametį darbą. ■

Lietuvos mokslininkų
sąjungos institutas

Šiaulių
akademija

Regionų plėtros institutas,
Tyrėjų kompetencijų tinklas
(RENET)

XVI Jono Prano Aleksos tarptautinė tarpdisciplininė mokslinė konferencija „VALSTYBĖS VAIDMENS RAIDA XXI AMŽIUJE: TAUTINIS IR TARPTAUTINIS KONTEKSTAS“

2023 m. rugsėjo 29 d.
(Vytauto g. 84, Šiauliai)

Konferencija skirta 105-osioms Lietuvos valstybės atkūrimo metinėms ir profesorius Jono Prano Aleksos 144-osioms gimimo metinėms paminėti.

Registracija: dalyvio anketą (<https://forms.office.com/e/8mHsYsVji4>) prašome užpildyti iki 2023 m. rugsėjo 14 d.

Konferencija vyks hibridiniu būdu: auditorijoje (413 auditorija, Vytauto g. 84, Šiauliai) ir nuotoliniu būdu („MS Teams“ platformoje).

Konferencijos darbotvarkė:

10–12 val. – **plenarynis posėdis** (posėdis vyks hibridiniu būdu).

13–17 val. – **darbas sekcijose:**

- 1) Regionų socioekonominės ir kultūrinės raidos perspektyvos;
- 2) Regionų atsparumo krizėms didinimas, vietos savivaldos ir institucinio potencialo stiprinimas;
- 3) Skaidrumo vizija viešajame sektoriuje: teorinės ir praktinės perspektyvos;
- 4) Jaunųjų tyrėjų darbai: tvarios regionų raidos patirties apibendrinimas ir naujų perspektyvų paieška.

Numatoma konferencijos pranešimų trukmė: plenaryniuose posėdžiuose – iki 20 min., sekcijose – 10 min.

Konferencijos kalbos: lietuvių, anglų.
Dalyvavimas – nemokamas.

Priimami straipsniai mokslo leidiniui „Socialiniai tyrimai“: <https://www.zurnalai.vu.lt/social-research/> Konferencijoje pranešimus parengusiems ir perskaičiuotiems autoriams dalyvio pažymėjimai bus teikiami el. paštu.

Visiems užsiregistravusiems konferencijos dalyviams iki 2023 m. rugsėjo 26 d. el. paštu bus atsiųsta konferencijos programa ir prisijungimo prie „Microsoft Teams“ aplinkos nuoroda.

KONTAKTAI:

Vita Juknevičienė, el. paštas vita.juknevičienė@sa.vu.lt, tel. 8 677 79357.

Asta Repšienė, el. paštas asta.repsiene@sa.vu.lt, tel. 8 41 595885.

Konferencijos informaciniai rėmėjai – Lietuvos mokslininkų laikraštis „Mokslo Lietuva“ ir interneto svetainės: www.mokslasplius.lt/mokslo-lietuva ir www.sa.vu.lt/mokslas/mokslo-renginiai ■

Tarptautinis esperantininkų jaunimo kongresas Lietuvoje

Aušrinė Tamošiūnaitė, Povilas Jegorovas

Gera žinia atėjo iš Roterdamo – iš Tarptautinės esperantiško jaunimo organizacijos *Tutmonda Esperantista Junulara Organizo* (TEJO) būstinės. Jos valdyba nusprendė pritarti Lietuvos esperanto jaunimo organizacijos (LEJO) pasiūlymui ir 2024 m. tarptautinį jaunimo esperantininkų kongresą organizuoti Šventojoje. Tai bus jubiliejinis, jau 80-asis, šios tarptautinės organizacijos rengiamas kongresas. Lietuvoje ir Baltijos regione toks kongresas organizuojamas pirmą kartą. Jame paprastai dalyvauja 300–500

jaunųjų esperantininkų iš 30–40 pasaulio šalių. Kongresą organizuos TEJO kartu su Lietuvos esperanto jaunimo organizacija. Kongresas tęsis savaitę. Lietuvos esperanto jaunimo organizacija dėl teisės organizuoti kongresą konkuravo su Tanzanija, bet laimėjo, nes ši Afrikos valstybė negalėjo garantuoti kai kurių kongresui teikiamų reikalavimų. Lietuvoje kitais metais bus paminėtas Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą 20-metis. Todėl toks kongresas Lietuvoje yra ir simbolinis įvykis.

TEJO įkurta 1938 m. Jos būstinė yra Roterdame (Nyderlanduose). Organizacija jungia jaunuosius esperantininkus (iki 35 metų amžiaus). Yra individuali ir kolektyvinė narystė. Šiuo metu TEJO kolektyvinėmis narėmis yra 46 šalių nacionalinės jaunimo esperantininkų organizacijos, tarp jų – ir Lietuvos. Dar yra 13 bendradarbiaujančių nacionalinių esperantininkų organizacijų.

TEJO yra Pasaulinės esperantininkų sąjungos (*Universala Esperanto-Asocio* – UEA) autonominė jaunimo sekcija. TEJO kas du

mėnesius leidžia visuomeninį kultūrinį žurnalą „Kontakt“; taip pat du informacinius periodinius leidinius „TEJO Aktuale“ ir „TEJO Tutmonde“. TEJO administruoja tarptautinį nemokamo jaunimo apgyvendinimo įvairiose šalyse tinklą „Pasporta Servo“, kuris yra ypač populiarus. Be kasmetinio kongreso, TEJO organizuoja teminius seminarus įvairiais jaunimą dominančiais klausimais. Ši organizacija bendradarbiauja su daugeliu tarptautinių organizacijų, pavyzdžiui, UNESCO, Europos jaunimo forumu ir kt. Aukščiausias organizacijos organas yra komitetas, susidedantis iš nacionalinių sekcijų atstovų ir individualių narių. Komitetas renka valdybą, kuri vadovauja kasdieninei veiklai. Taip pat dar veikia įvairios komisijos ir interesų grupės.

Tarptautiniai jaunimo esperantininkų kongresai organizuojami kasmet vis kitoje šalyje, dažniausiai liepos–rugsėjo mėnesiais. Pirmasis kongresas įvyko 1938 m. Nyderlanduose, Groete mieste. Šiemet rengiamas 79-asis kongresas vyks Italijoje,

Lignano Sabbiadoro mieste. Didžiausias kongresas įvyko 1987 m. Krokuvoje, jame dalyvavo net 1 034 asmenys. Lietuvos esperantininkai šiuose kongresuose dalyvauja kasmet. Sovietinio režimo laikais kartais vykdavo vadinamosios „socialistinės“ šalyse, pavyzdžiui, 1963 m. – Vraçoje (Bulgarijoje), 1972 m. – Torunėje (Lenkijoje), 1978 m. – Veliko Tirnove (Bulgarijoje), 1983 m. – Debrecene (Vengrijoje), 1987 m. – Krokuvoje (Lenkijoje).

Kongresų programa yra labai įvairi. Daug dėmesio skiriama aktualioms dabartinio visuomeninio gyvenimo klausimams, pavyzdžiui, žmogaus teisėms, kalbinei demokratijai, mažumų teisėms ir kt. Būna ir labai įvairi, turininga kultūrinė programa. Tikimės, kad kongresas Lietuvoje sulauks gausaus dalyvių skaičiaus ir jo dalyviams liks ilgam įsimintais. *Aušrinė Tamošiūnaitė yra Lietuvos esperanto jaunimo organizacijos pirmininkė, Povilas Jegorovas – Lietuvos esperantininkų sąjungos valdybos pirmininkas*

TAUTOS KULTŪROS PUSLAPIAI

Kaip toli esame nuo Sąjūdžio skelbtų idealų?

Marius Parčiauskas

Birželio 3-iąją minėjome Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio 35-metį. Šios sukakties proga siūlau pažvelgti į Sąjūdžio programą ir ją įvertinti šiandienos

Lietuvos Sąjūdžio tikslų šviesoje. Juk 1988 m. birželio 3 d. Sąjūdžio iniciatyvinė grupė įkurta siekiant ne tik tautos nepriklausomybės ir išsivadavimo iš okupacijos. Sąjūdžio programoje įtvirtinti ir laisvės nuo diktatūrinių suvaržymų, nuo ekonominio pavergimo ir nuo komunistinės ideologijos siekiai.

Pažvelkime į kai kuriuos Sąjūdžio programos punktus.

„Sąjūdis yra už tai, kad būtų panaikintos prieštaraujantios socialiniam teisingumui, visų pirma nomenklatūrinių darbuotojų, privilegijos.“ (IV. SOCIALINIS TEISINGUMAS, 11 str.). Praėjus tiek metų, vis dar nuolat girdime apie „savų“ įdarbini-

mus ministerijose, įvairiose valdiškose įstaigose. Kai kurios savivaldybės yra tapusios vienos partijos įkaitėmis, kur be paklusnumo valdančiajai partijai negausi jokio darbo viešajame sektoriuje.

„Tautinę savimonę ir saviraišką Sąjūdis laiko savaiminėmis vertybėmis ir svarbiais visuomenės atgimimo veiksniais. Sąjūdis laiko antihumaniškais ir nusikalstamais <...> tautų sumaišymo ir „suliejimo“, nacionalinio nihilizmo politiką, ne vieną tautą įstūmusią į etninio išnykimo situaciją.“ (V. TAUTIŠKUMAS, 1 str.). Šiandien kaip norma priimamas ir tautos, ir jos savimonės nykimas, tuštėjantys regionų miestai ir

kaimai, atvirai skatinamas darbo imigrantų antplūdis, kuris lietuvius sparčiai keičia svetimšaliais.

„Sąjūdis siekia, kad Lietuvoje būtų įtvirtinta tautinė švietimo sistema, atitinkanti tautos istorines ir kultūrinės tradicijas. Pagrindinis tautinės mokyklos tikslas – ugdyti asmenybę, Lietuvos pilietį, patriotą.“ (VI. KULTŪRA, 6 str.). Meilės Lukšienės dar 1988 m. parengta Tautinės mokyklos koncepcija buvo atmesta pačioje Nepriklausomybės pradžioje, o šiandien ją keičia atskirties ir susvetimėjimo Tėvynei

■ Nukelta | 11 p.

Atsiėmei diplomą – kas toliau?

■ Atkelta iš 8 p.

atveria šimtą naujų už jų vedančių karjeros ir gyvenimo kelių.

Kiekvienas gali rinktis sau artimiausią

Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo administravimo fakultete diplomai įteikti net 310 bakalaurų ir 72 magistrams. Fakultetas visada laukia naujų ir sugrįžtančių buvusių studentų, kviečia toliau gilinti kompetencijas ir semtis patirties aukštesnio etapo studijose, prisijungti prie akademikų ir dėstytojų bendruomenės, kad būtų plėtojami bendri moksliniai tyrimai, partnerystės ir bendradarbiavimas, keliant Lietuvos ekonominės ir finansinės kultūros lygį Lietuvoje.

Fakultetas siūlo ne tik modernias ir šalyje itin aukštai vertinamas ekonomikos,

finansų, apskaitos, rinkodaros sričių bakalaurų studijas, bet ir į praktiką orientuotas, inovatyvias ir su darbu lengvai suderinamas magistrantūros studijų programas. Nuo 2023 m. įdiegta naujovė bakalaurų ir vientisųjų studijų programų studentams leis susidaryti individualių studijų planą ir mokytis tarpdisciplininių dalykų bei kompetencijų bet kuriame Vilniaus universiteto padalinyje. Be to, jau dirbantys specialistai čia gali ne tik oficialiai studijuoti ir įgyti akademinį laipsnį, bet ir semtis žinių bei patirties jiems aktualiose srityse ar disciplinose iš Lietuvos ir žymiausių užsienio šalių universitetų ekspertų ir verslo praktikų laisvojo klausytojo statusu.

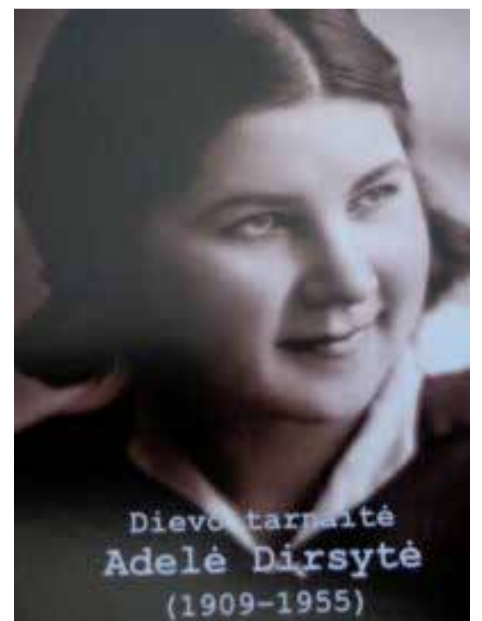
Fakultete laukiami visi, siekiantys kokybinio savo karjeros šuolio ekonomikos, finansų, apskaitos, vadybos, rinkodaros, politikos, verslo ir žmoniškųjų išteklių valdymo srityse. ■

Pirmosios Lietuvos istorijoje moters beatifikacijos byla

Dr. Raimundas Kaminskas

Birželio 28 d. Kauno arkikatedroje bazilikoje Šv. Petro ir Pauliaus iškilmės išvakarėse po Padėkos šv. Mišių buvo oficialiai patvirtinta apie pirmosios Lietuvos istorijoje moters, mokytojos, politinės kalinės, Dievo tarnaitės Adelės Dirsytės (1909–1955) bylos užbaigimą vyskupijoje. Ceremoniją lydėjo dokumentų ženklumas specialiais antspaudais ir parašais bei priesaikos.

Tai vadinama beatifikacinės bylos vyskupijos fazės užbaigimu, kai dokumentai, patvirtinti arkivyskupo parašu ir antspaudu, perduoti tolesniam tyrimui į Romos kurijos Šventųjų skelbimo dikasteriją. Tokios bylos metu iš surinktos medžiagos tiriamas kandidato gyvenimas, veikla ir šventumas. Asmenį palaimintuoju po įvairių komisijų išvadų iškilmingu aktu skelbia Romos popiežius. ■

Adelė Dirsyte (1909–1955). Archyvo nuotr.

Kaip toli esame nuo Sąjūdžio skelbtų idealų?

■ Atkelta iš 10 p.

simbolis – Tūkstantmečio mokykla, kurioje net oficialiai nėra vietos tautinei kultūrai.

„Istorinė atmintis yra būtina kiekvienos tautos savimonei, padeda išsaugoti tautinę tapatybę ir tęstinumą. Istorinė atmintis ypač svarbi lietuvių tautai, turinčiai turtingą ir dramatišką istoriją, pagal tradiciją semiančiai gyvybingumo iš praeities.“ (VI. KULTŪRA, 9 str.). Tada neišvaizduota, kad, panašiai kaip sovietmečiu, labai plačiai tiražuojamose knygose arba populiariausių rašytojų interviu bus šmeižiami Lietuvos laisvės kovotojai (pavyzdys – Rūtos Vanagaitės šmeižtas apie Adolfą Ramanauską-Vanagą), dėl Lietuvos laisvės galvas padėję didvyriai bus be jokio pagrindo apkaltinti antisemitizmu, o lietuviai – daugiausia žydų gelbėtojų turinti tauta – visam pasauliui bus pristatinėjama kaip „žydšaudžių“ tauta.

„Būtina visokeriopa stiprinti šeimą – pagrindinę visuomenės ląstelę.“ (IV. SOCIALINIS TEISINGUMAS, 3 str.). Vietoje prigimtinės, Konstitucijoje įtvirtintos šeimos sampratos, ideologiškai esame verčiami pripažinti esant šeimai tai, kas šeima niekada nebuvo laikoma. Valdantieji „stumia“ viena lytės partnerystės įteisinimą, kam nepitaria absoliuti dauguma Lietuvos piliečių, ir tam

net griebiasi įvairių apgaulių – vieną dieną išimdami įstatymo projektą iš Seimo dienvartarkės, o kitą dieną staiga vėl grąžindami.

„Kultūra yra savaimingai išsiskleidžiančių tautos kūrybinių galių visuma. Kultūros pamatas yra kiekvieno žmogaus, šeimos, visos tautos dorovė.“ (VI. KULTŪRA, 1 str.). Valstybės kūrėjo apdovanojimas įteikiamas nepraustaburniui chuliganui Olegui Šurajevui. Vėliau jis pakviečiamas įteikti „Auksinių scenos kryžių“ apdovanojimą geriausiems teatro menininkams. Ar taip pripažįstame, kad kultūros pamatas yra dorovė?

„Kalba yra svarbiausias tautos požymis, jos savitumo reiškinys forma, didžiausias tautos kultūros lobis. Ją ugdyti ir puoselėti – vienas svarbiausių šeimoms, mokykloms ir valstybės uždavinių.“ (VI. KULTŪRA, 5 str.). „Sąjūdis siekia sugrąžinti ir įtvirtinti lietuvių kalbos teises bei funkcionavimą visose valstybės ir visuomenės gyvenimo srityse, rūpinasi taisyklingos kalbos prestižu.“ (VI. KULTŪRA, 5 str.). Iš valdančiųjų sklinda siūlymai panaikinti Valstybinę lietuvių kalbos komisiją ir valstybinį lietuvių kalbos statusą. Šis statusas faktiškai naikinamas siūlomame Valstybinės kalbos konstitucinio įstatymo projekte, kurio tikslas – įtvirtinti teisę, gyvenant Lietuvoje, nemokėti ir nekaltinti lie-

tuviškai, faktiškai priverčiant lietuviakalbius gyventojus prisitaikyti ir šnekėti kokia nors kita „oficialaus bendravimo“ kalba.

„Būtina <...> gaivinti tradicinę kaimo kultūrą ir jos židinius.“ (VI. KULTŪRA, 5 str.). Tai stengiasi daryti pavieniai žmonės ir organizacijos, bet apskritai tradicinė kaimo kultūra nyksta nepaprastai greitai.

„Sąjūdis siekia atkurti mokytojo prestižą.“ (VI. KULTŪRA, 6 str.). Girdime apie tai kalbant nuolatos, bet kas buvo padaryta šia linkme? Neseniai LRT.lt publikuotas straipsnis apie katastrofišką mokytojų trūkumą. Jau šių metų rugsėjį sostinės ugdymo įstaigoms stigs beveik tūkstančio darbuotojų. Publikacijoje pasisakė ir Alantos (Molėtų r.) gimnazijos direktorė Dalia Skebienė: „Supraskite – mokytojų tiesiog nėra! Taip yra ne tik provincijoje, bet ir miestų mokyklose.“ Mokytojų atlyginimai neauga, o darbo sąlygos sunkėja: didinamos klasės, integruojami specialiuji poreikių turintys vaikai, didelė biurokratinė našta, mokytojai visada lieka „neteisūs“ ginčiuose su mokiniais.

„Lietuvos <...> ūkio struktūra turi būti humanizuojama atsižvelgiant į tautos istorines, socialines demografines, gamtines klimatinės, ekologines ir politines sąlygas bei plėtojama nepažeidžiant ekologinių, kultū-

rinių ir nacionalinių interesų.“ (VIII. ŪKIS, 5 str.). „Sąjūdis tvirtai laikosi pozicijos, kad naujoji ekonominė politika tarnautų ne anoniminei visuomenei, o konkretiems Lietuvos žmonėms.“ (VIII. ŪKIS, 10 str.). Sunku kalbėti apie ekologinius, kultūrinius ir nacionalinius interesus ar ekonomikos tarnavimą žmonėms, kai nuolatos matome nuolaidžiamą stambiajam kapitalui, grobuoniškiems nekilnojamojo turto vystytojams (nuo to ypač kenčia sostinė ir kiti didieji miestai).

„Žmogus turi gyventi santarvėje su gamta; niokodamas gamtą, jis žudo pats save.“ (IX. GAMTOSAUGA, 1 str.). Vilniuje ką tik pagarsėjo nukirsto šimtamečio ąžuolo istorija (tokios istorijos sostinėje – taisyklė, ne išimtis), Molėtuose brandiems medžiams vietos nebeliko savivaldybės aikštėje (dėl to karštą vasaros dieną joje nesinori būti), prieš porą metų pagarsėjo istorija apie masinius kirtimus Labanoro girioje. Kokie taiklūs Sąjūdžio programos žodžiai – juk iš tikrųjų, gyvenvietėse masiškai šalindami medžius ir jas trinkelizuodami, kenkiame savo pačių patogumui ir žmogiškam gyvenimui.

Deja, akivaizdu, kad Sąjūdžio programa – išskyrus pačios nepriklausomybės paskelbimą ir išsivadavimą iš okupacijos – taip ir nebuvo įgyvendinta. ■

Pirmasis husarų pulkas (1919–1940)

Raimundas Kaminskas

Liepos 3 d. Kretingos M. Valančiaus viešojoje bibliotekoje atverta nuotraukų paroda „Pirmasis husarų pulkas (1919–1940) ir jo kariškių likimai okupacijų verpetuose“, skirta Klaipėdos krašto ir Tremtinių bei politinių kalinių metams. Man teko skaityti pranešimą „Pirmasis husarų pulkas: istorinė atmintis ir vertybės šiandieninėje visuomenėje“. Parodos organizatoriai: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Lietuvos atsargos karininkų sąjungos Klaipėdos skyrius, Lietuvos šaulių sąjungos Klaipėdos apskrities Vakarų (jūros) šaulių 3-ioji rinktinė. Paroda bibliotekos fojė veiks iki liepos 29 d.

Pirmasis Lietuvos raitelių-husarų karinis vienetas – eskadronas pradėjo kurtis 1919 m. sausio 6–7 d. prie Kauno miesto komendantūros. 1919 m. gegužės 12 d. generolo Silvestro Žukausko (1860–1937) įsakymu Nr. 3, iš įvairių raitelių dalių buvo pradėtas formuoti pirmasis lietuvių raitelių pulkas. Pirmuoju vadu buvo paskirtas majoras Gustav Hoeger.

Dr. R. Kaminskas skaitydamas pranešimą

Pulko štabas kūrėsi pulko kareivinėse prie dabartinio Radvilėnų plento Kaune. Pulko kariai dalyvavo Lietuvos Nepriklausomybės kovose su bolševikais, bermontininkais, lenkų kariuomene ir Klaipėdos sukilimo operacijose.

1919 m. liepos 1 d. buvo paskirtas antrasis pulko vadas pulkininkas Pranas Jackevičius (1877–1938), kuris šiam pulkui vadovavo iki 1920 m. liepos 10 d., o vėliau – nuo

1926 m. sausio 1 d. iki 1932 m. liepos 22 d. Trečiasis pulko vadas buvo plk. Juozas Litvinas (1882–1925), kuris kariniam vienietui vadovavo trumpai – nuo 1920 m. liepos 10 d. iki 1920 m. rugpjūčio 22 d. Generolas Povilas Plechavičius (1890–1973) pulkui vadovavo nuo 1921 iki 1924 m. Pulkininkas leitenantas Juozas Bačkus (1899–1942) – nuo 1932 m. rugsėjo 1 d. iki 1934 m. birželio 2 d. Pulkininkas Aloyzas Valušis (1901–1998) – nuo 1934 m. birželio 21 d. iki 1939 m. balandžio 4 d. Paskutinis vadas, iki sovietams okupuojant Lietuvą, buvo pulkininkas Izidorius Kraunaitis (1899–1964).

Keitėsi ir pulko pavadinimas: 1-asis raitelių pulkas (1919 10 25–1921 07 09), 1-asis kavalerijos pulkas (1921 07 10–1922 03 31), 1-asis husarų pulkas (1922 04 01–1927 09 24), 1-asis husarų Didžiojo Lietuvos etmono kunigaikščio Jonušo Radvilos pulkas (1927 09 25–1939 10 06), 1-asis husarų kunigaikščio Jonušo Radvilos pulkas (1939 10 07–1940 07 24). 1927 m. rugsėjo 25 d. Lietuvos Respublikos Prezidentas A. Smetona įteikė pulkui vėliavą su šūkiu: „Nugalėsime ar mirsime.“

Kretinga

1931 m. pulkas pirmas tuometinėje Lietuvos kariuomenėje kaip skiriamąjį ženklą antpečiuose pradėjo naudoti pulko globėjo Jonušo Radvilos monogramą „JR“ su kunigaikščio karūna. ■

MOKSLININKO PALIKIMAS

Prof. dr. Stasys Vėlyvis teisės moksle ir teisinėje empirikoje

Prof. dr. Juozas Žilys

Tęsinys. Pradžia – Nr. 13 (727)

Visiems, pasiryžusiems vertinti socialinius reiškinius, kurie neatskiriamai susiję su teisės kultūra ir jos veikimo arealu, yra keli pasirinkimo variantai. Galima apskritai samprotauti apie tai, kas vykdo ar tebevyksta visuomeniniame gyvenime, bandyti įžvelgti kai kuriuos socialinio vyksmo dėsningumus ar atsitiktinumus. Tokios pozicijos laikantis

galima abstrahuotis nuo konkretybių. Toks žvilgsnis į socialinį gyvenimą yra vertingas, tačiau ir rizikingas tuo atžvilgiu, kad apibendrinimai, kuriuos ryžtamasi formuluoti, gali būti netikslūs, neapimantys viso to, kas sudaro socialinės raidos turinį, t. y. objektyvių ir subjektyvių faktorių visumą.

Beje, galima rinktis ir kitą variantą, kai, apibūdinant mokslininką pedagogą, pasitelkiama vadinamoji „akademine“ stilstika. Tokiais atvejais galima apsiriboti reiškinį, faktų, žmogaus darbų konstatavimu. Nega-

lima sakyti, kad ir šis būdas nepriimtinas, tačiau žmogaus socialinio buvimo visavertis tikumas, kad ir koks reikšmingas jis būtų, taip pat gali likti neatskleistas.

Prisiminęs šias asmenybes, savaime mąstai apie praeities ir dabarties sąsajas, kurios tartum byloja apie tai, kad socialiniame gyvenime nėra akivaizdžiai nubrėztų ribų, ženklinančių praeities ir dabarties atskirtį. Žvelgdamas į šių dienų teisės kultūros aplinką, teisės mokslą ir kitus teisinius reiškinius

■ Nukelta | 12 p.

MOKSLININKO PALIKIMAS

Prof. dr. Stasys Vėlyvis teisės moksle ir teisinėje empirikoje

■ Atkelta iš 11 p.

bei gretindamas visa tai su praeitimi, įsitikini, kad minėtų mokslininkų pedagogų poveikis teisinės kultūros raidai yra akivaizdus.

Dabar, kai vertinama tarybinio laikotarpio socialinių mokslų, ir konkrečiai – teisės mokslo, padėtis, tradiciškai dėmesys atkreipiamas į šių mokslų raidos dviprasmiškumą ir prieštarumą. Galima sutikti su prof. S. Vansevičiaus nuomone, kad „valstybės ir teisės klausimais parašytus darbus reikia vertinti dvejopai. Viena vertus, rekomendacijos, skirtos stiprinti valdymo sistemą, reiškia dar labiau pajungti visuomenę biurokratiniam diktatoriškam partiniam ir tarybiniam aparatui ir paversti paklusniais įsakymų vykdytojais. Antra vertus, valdymo organų darbo trūkumų atskleidimas sudaro galimybę teisingai išnagrinėti tikrąją partinio ir tarybinio aparato esmę ir paskirtį. Visuose darbuose, atmetus tuščias ideologines deklaracijas ir citatas, surinkta faktinė medžiaga leidžia objektyviai išnagrinėti tikrąją buvusią socialinę, ekonominę, politinę ir teisinę Lietuvos visuomenės padėtį“.

Negalima nepastebėti ir to, kad skirtingų teisės mokslo sričių ideologizacija buvo skirtinga. Valstybės ir teisės teorijos, istorijos, politinės teorijos disciplinose neišvengta vadinamojo „klasinio“ valstybės ir teisės kilmės aiškinimo, marksistinės doktrinos, o tokiose srityse kaip civilinė teisė, civilinio proceso teisė buvo prielaidų vadovautis ir kitokiomis teisės vertybėmis, perimtomis iš romėnų-germanų teisės tradicijos ir kultūros. Civilinėje teisėje, nors ir nebuvo pripažinta privatinė teisė, tradicinių civilinės teisės institutų įtaka buvo akivaizdi. Vilniaus universitete dėstant romėnų civilinę teisę, studijuodami lotynų kalbą studentai turėjo galimybę pažinti ir kitą teisę, kuri istoriškai formavosi Europoje ir kuri buvo plėtojama universitetinėse studijose.

Aštuntajame dešimtmetyje atsirado galimybių mokslininkams išvykti stažuotis ne tik į Rytų ir Vidurio Europos vadinamąsias socialistines šalis, bet ir į Vakarų Europą. S. Vėlyvis beveik vienerius metus (1974 09 01–1975 06 30) stažavosi Prancūzijos Sorbonos universitete, galėjo visapusiškiau pažinti romaniškosios teisės genezę, vakarietiškąją

universitetinių teisės studijų ir bendrąją demokratinę kultūrą. 1982–1983 m. buvo Maskvos valstybinio pedagoginio M. Torezo užsienio kalbų instituto portugalų kalbos kursų klausytoju, o 1987–1988 m. dirbo Angolos Liaudies Respublikoje – ėjo Luandos universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės katedros profesoriaus pareigas.

Pirmoji S. Vėlyvio mokslinė publikacija buvo paskelbta 1966 m. tuometinio Leningrado universiteto mokslo leidinyje, kai jis studijavo Maskvos universiteto aspirantūroje. Straipsnyje analizuoti klausimai, susiję su mokslinėmis teismų praktikos problemomis, kai ieškinys civiliniame procese paliekamas nenagrinėtas. Straipsnyje autorius ne tik nurodė teorines šių teisinių santykių reglamentavimo problemas, bet ir išreiškė kritišką savo poziciją dėl galiojančių teisės normų veiksmingumo, teisminės praktikos, nagrinėjant tokio pobūdžio civilines bylas. Panašios teisinės aktualijos nagrinėtos ir kitame straipsnyje, kuriame atkreiptas dėmesys, kad teismai paprastai neįsigilina į tas sąlygas, kurioms esant įstatymas leidžia palikti bylą nenagrinėtą ieškovui arba abiem šalims neatvykus į teismo posėdį. Autorius teigė, kad nagrinėjantis bylą teismas turi itin kruopščiai išsiaiškinti visas aplinkybes, kodėl šalis neatvyko į teismą, ar atsakovas sutinka su tokia bylos baigtimi. Pabrėžė, kad bylų baigimas, nepriėmus sprendimo, iš esmės yra svarbus civilinio proceso institutas, o nuo jo teisingo taikymo priklauso piliečių teisių ir teisėtų interesų apsauga.

Vėliau paskelbtuose straipsniuose gvildintos teorinės ir praktinės problemos, kurios pasitaikydavo nagrinėjant bylas teis-

muose dėl piliečių pripažinimo nežinia kur esančiais ir paskelbimo mirusiais. Straipsniuose pabrėžiama, kad tokios bylos turi būti sprendžiamos labai kruopščiai, nes pirmosios instancijos teismas priima galutinį ir nekeičiamą sprendimą. Šios kategorijos bylų nagrinėjimo sudėtingumą autorius siejo su tokiais socialiniais reiškiniais kaip karo ir pokario suirutė, sunkios ekonominės gyvenimo sąlygos, nusikalstamumas ir kitais.

Civilinio proceso teisės problemas S. Vėlyvis nuosekliai nagrinėjo daugelyje kitų publikacijų. Atkreipdamas dėmesį į civilinio proceso veiksmo instituto reikšmingumą, mokslininkas ypač pabrėžė, kad teismas labai atsakingai turi įvertinti visas bylos aplinkybes, o priimdamas sprendimą privalo užtikrinti, kad nebūtų pažeista viena iš pagrindinių teisių, t. y. teisė į teisminę gynybą. Būtiną visapusišką nustatyti, ar tikrai besikreipiantis asmuo neturi civilinio proceso veiksmo, kuris turi atitikti civilinį materialinį veiksmumą, apibrėžtą Civilinio kodekso normų. Atkreipiamas dėmesys, kad teisinis reguliavimas yra nenuoseklus, o teismai neatiskiria atvejų, kai į teismą teisminės gynybos kreipiasi neveiksnius asmuo, ir kai besikreipiantis asmuo veiksmumą prarado priėmus pareiškimą. Autorius siūlė plėsti teismo prerogatyvas ir suteikti teisę savo iniciatyva iškelti bylą dėl ieškovo (pareiškėjo) pripažinimo neveiksniu.

Atkreipęs dėmesį, kad to meto civilinio proceso įstatymuose buvo įtvirtinta nuostata, jog šalių dalyvavimas teismo posėdyje paprastai nelaikomas būtinu, S. Vėlyvis teigė, kad šia teise šalys privalo naudotis sąžiningai, o pažeidus šį principą turi atsirasti nepalankios procesinės pasekmės. Jis buvo įsitikinęs, kad įstatymo numatyta galimybė palikti ieškinį nenagrinėtą, jeigu į teismo posėdį pakartotinai be svarbių priežasčių neatvyksta ieškovas, pažeidžia kitos šalies – atsakovo interesus. Siūlė keisti teisinį reguliavimą ir nustatyti, kad tokiame procesiniame veiksmui turėtų pritarti ir teismo posėdyje dalyvaujantis atsakovas.

Keletą straipsnių S. Vėlyvis paskyrė bylų civiliniame procese tapatingumo problemai. Juose buvo analizuojama, kokiais kriterijais

remiantis turi būti nustatoma, kad bylos yra tapatingos. Vienas šių elementų – ieškinio pagrindas. Atkreipiamas dėmesys, kad ieškinio pagrindo tapatingumą ypač sudėtinga nustatyti ginčiuose, kylančiuose iš tęstinio pobūdžio santykių. Aktualu išsiaiškinti ir ieškinio dalyko turinį.

Straipsniuose buvo nagrinėjama, kaip reikia pasielgti su iškelta byla, kai teisme jau nagrinėjamas ginčas tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, t. y. kai teisme jau yra tapatinga byla. Autorius nesutiko su tais tyrėjais, kurie tokiu atveju siūlė antrąją bylą nutraukti. Manė, kad tokiu atveju bylas reikia sujungti ir nagrinėti kartu, neatsižvelgiant į tai, ar jos yra viename, ar atskiruose teismuose.

Nuo atskirų civilinio proceso klausimų vėliau perėjo prie bendresnio pobūdžio problemų. 1973 m. vykusioje konferencijoje jis skaitė pranešimą apie civilinio proceso mokslo raidą Lietuvoje, analizavo civilinių bylų sprendimo išankstinę neteisminę tvarką, nagrinėjo atsakovo teisių užtikrinimo problemas civiliniame procese. Taigi anuomet paskelbtose S. Vėlyvio mokslinėse publikacijose aktualizuojami klausimai dėl civilinio proceso esmės ir demokratiškumo, teismo vaidmens, bylos šalių teisių užtikrinimo procesinių garantijų. Pasakyta, kad civilinio proceso teisės problemos, nagrinėtos tada, išvelgiamos ir dabar, o mokslinės žinios ir patyrimas lėmė sėkmingą veiklą teisėkūros srityje, atkūrus Lietuvos valstybingumą.

S. Vėlyvis buvo bendraautoris daugelio vadovėlių, kurie pagaliau buvo parengti lietuvių kalba. 1980 m. išleidžiamas Civilinio proceso kodekso komentaras, vėliau – civilinio proceso teisės vadovėlis. Drauge su kitais mokslininkais 1975 m. pateikė skaitytojams civilinės teisės vadovėlio pirmąjį, o 1988 m. – antrąjį tomus. Negalima nepaminėti ir to, kad S. Vėlyvio parengtos ir apgintos disertacijos mokslinės nuostatos ir pasiūlymai buvo įgyvendinti Civiliniame kodekse. Reikia pasakyti, kad tai buvo vienas iš retų atvejų, kai mokslininko suformuluotos tezės pastebimos ir įgyvendinamos praktiškojoje teisėkūroje. *Pabaiga – kitame numeryje* ■

Kitas „Mokslo Lietuvos“ numeris išeis rugsėjo 4–5 dienomis. Rugsjūtį redakcija atostogauja.

LIETUVOS MOKSLININKŲ SAJUNGA „Mokslo Lietuvos“ prenumerata

„Mokslo Lietuva“ yra akademinės bendruomenės laikraštis, leidžiamas nuo 1989 m. vasaros. Laikraščio leidėjas – Lietuvos mokslininkų sąjunga. Nuo 2022 m. sausio „Mokslo Lietuva“ leidžiama tik elektroniniu

variantu (PDF formatu), kuris siunčiamas į Jūsų nurodytą elektroninį paštą tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje. Per metus išleidžiami 22 numeriai – po du numerius per mėnesį, išskyrus rugsjūtį. Leidinio metinė prenumerata – 20 eurų. Užsisakyti laikraštį galima nuo bet kurios dienos, nelaukiant einamųjų metų pradžios arba pabaigos. Sumokėję prenumeratos mokestį, nepamirškite pranešti redakcijai savo elektroninio pašto adresą, kuriuo pageidaujate gauti laikraštį. Mūsų

el. pašto adresas: mokslolietuva@gmail.com

Prenumeratos mokestis pervedamas į laikraščio leidėjo – UAB „Mokslininkų laikraštis“ – sąskaitą. Įmonės kodas – 123218653, atsiskaitomoji sąskaita – LT81 7300 0100 0242 3598, AB „Swedbank“. Nurodoma mokėjimo paskirtis – ML prenumerata. Į šią sąskaitą taip pat galima pervesti mokėjimą už laikraščio paslaugas: skelbimus, reklamą, užsakomuosius straipsnius.

Finansinę paramą, skirtą „Mokslo Lietuvai“ (metinę pajamų mokesčio dalį, aukas ir kt.) prašome pervesti Lietuvos mokslininkų sąjungai. **Įmonės kodas – 111959769, atsiskaitomoji sąskaita – LT70 7300 0100 0244 9695, AB „Swedbank“.** Lietuvos mokslininkų sąjunga ■

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169